

GRZECH (6713) *sb m*

-é- (317), -e- (106); -é- *OrzQuin* (11), *KochTr*, *KochFr*, *KochMROt* (2), *PudłFr*, *GórnTroas*, *KochFrag* (2), *OrzJan* (3), *WyprPl*, *SiebRozmyśl* (30), *GoslCast* (2); -e- *OpecŻywPrzedm*, *KochPieś*, *KochCzJan*; -é- : -e- *OpecŻyw* (55 : 56), *MurzHist* (44 : 12), *MurzNT* (17 : 1), *Mącz* (8 : 26) *BiałKat* (97 : 3), *KochPs* (21 : 1), *ZawJeft* (12 : 3), *SarnStat* (8 : 1).

sg N grzech (657). \diamond *G grzechu* (1081 + 1 *popr*), *grzécha* (7); -u : -a *PatKaz II* (47 + 1 *popr* : 5), *PatKaz III* (24 : 2). \diamond *D grzechowi* (81), *grzechu* (20); -u *OpecŻyw*, *PatKaz I*, *PatKaz III* (2), *SeklWyzn*, *SeklKat* (3), *BielKom*, *BielKron* (3), *BiałKat*, *GrabowSet*; -owi : -u *WróbŻołt* (2 : 1), *LubPs* (5 : 1), *BiałKaz* (5 : 1), *WujJud* (9 : 1), *SkarŻyw* (4 : 2). \diamond *A grzech* (842). \diamond *I grzéchem* (303); -em (15), -(e)m (288). \diamond *L grzechu* (213). \diamond *V grzechu* (1). \diamond *pl N grzechy* (323). \diamond *G grzechów* (1591); -ów (49), -ow (44), -(o)w (1498); -ów *Mącz* (3), *BiałKat* (23), *KochPieś*, *Zaw Jeft* (3), *OrzJan* (2), *SarnStat* (2); -ów : -ow *OpecŻyw* (1 : 26), *MurzHist* (2 : 11), *MurzNT* (2 : 5), *KochPs* (4 : 1), *SiebRozmyśl* (6 : 1). \diamond *D grzechóm* (96), *grzechum* (1) *MurzHist*; -óm (2) *Mącz*, *BiałKat*; -om *OpecŻyw* (2), -(o)m (92). \diamond *A grzechy* (1230). \diamond *I grzechy* (54), *grzechami* (53); -y *BierRaj*, *PowUrb* (3), *OpecŻyw* (3), *BielŻyw*, *WróbŻołt* (2), *LibLeg*, *RejPs*, *SeklKat* (2), *RejKup*, *HistAl*, *KromRozm I* (3), *KromRozm II*, *LubPs* (4), *KrowObr*, *Leop* (2), *BibRadz*, *BielKron*, *Mącz*, *HistRzym* (2), *RejPos* (6), *BiałKat*, *KuczbKat* (4), *KochPs*, *GrabowSet* (2); -ami *MurzHist*, *CzechRozm* (3), *KarnNap*, *ReszPrz*, *GórnRozm* (2), *GrochKal*, *LatHar* (11), *SiebRozmyśl* (3), *WysKaz* (2), *SkarKaz* (5), *VotSzl*, *SkarKazSej* (3); -y : -ami *SarnUzn* (1 : 1), *WujJud* (1 : 5), *WujJudConf* (1 : 1), *SkarŻyw* (1 : 7), *ArtKanc* (3 : 1), *WujNT* (1 : 4). \diamond *L grzechach* (135), *grzech(o)ch* (23), *grzészech* (1); -och *BierEz*, *PatKaz I*, *KromRozm III*, *BielKom*, *RejFig*, *RejAp* (2), *BudBib*, *BudNT* (2); -ach : -(o)ch : -ech *OpecŻyw* (2 : - : 1), *LubPs* (4 : 2 : -), *BibRadz* (1 : 6 : -), *RejPos* (3 : 5 : -); ~ -ach (88), -äch (38), -(a)ch (9); -ach *OpecŻyw* (2), *BibRadz*, *Mącz*, *BiałKat*, *CzechRozm* (4), *SkarJedn*, *ReszHoz*, *ReszList*, *ArtKanc*, *GrabowSet* (2), *WujNT* (18), *PowodPr*, *SkarKaz* (6), *SkarKazSej* (2), *SzarzRyt*; -äch *KromRozm I* (2), *LubPs* (4), *RejPos* (3), *RejPosWiecz*², *GrzegŚm*; -ach : -äch *KrowObr* (2 : 6), *Leop* (2 : 10), *BielKron* (1 : 1), *HistRzym* (8 : 2), *KuczbKat* (2 : 2), *WujJud* (3 : 1), *KarnNap* (1 : 2), *SkarŻyw* (17 : 2), *LatHar* (9 : 1). \diamond *V grzechy* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Świadome i dobrowolne przekroczenie przepisów religijnych, w religii chrześcijańskiej przykazania bożego i kościelnego (też przekroczenie przepisów prawnych i norm etyki świeckiej, jeżeli są one zbieżne z nakazami religijnymi); *peccatum Mymer*¹, *BartBydż*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *vitium Murm*, *Mącz*, *Cn*; *delictum Mącz*, *Calag*, *Calep*; *crimen Mącz*, *Calep*, *Cn*; *erratum Mącz*, *Calep*; *admissum*, *commisum*, *noxa*, *piaculum Mącz*, *Cn*; *culpa*, *error*, *morbus animi*, *prave factum Mącz*; *fraus*, *labes*, *peccamen Cn* (6700) : O myli panye wyączłlec yeft mylofyerdzye twoye nyzly grzechi moye *BierRaj* 18v, 23; a boya lzye. yłz dla grzechow mogych. bąda potąpyon *PowUrb* +, +v, +2, +3v; *BierEz* R3v; a w tym sie ijch wielká zrada vkazuie/ ijże chtząz niewinného vmorzytz/ chcieli łwoy grzech na Piláta obrocitz *OpecŻyw* 119, 37, 37v, 43v, 45v, 46 (15); przykład tego w święté Cecylii/ ktoráż tako byla łwe ferce napelnila/ ij żądny grzech miełza w niey mietz niemogl *OpecŻywPrzedm* C3v; dla czczy pana boga zadney owłzky gdy ogrzechoch mouyą nychczą czynycz pamyątky *PatKaz I* 10v, 6, 7v, 10, 11, 15

(12); nyem fyą łąy przepaľczy to czuľz (przepaľczy) grzechu ya yeľtem mouy panna marya *PatKaz II* 25, 25, 25v [2 r.], 55, 56, 57v (11); ta goľabycza przeľz zolczy (a) gorzkoľczy byla maryą która nyetknała fyą łmrodu a yadu grzecha kozdego *PatKaz III* 100v, 88v [2 r.], 91, 91v [2 r.], 99, 105 (18); *Mymer*¹ 35v; *BartBydg* 4b [2 r.]; *TarDuch* C5v, Ev, E3v; *BielŻyw* 143; bowiem złe rozmawianie ieľt iawna droga ku grzechom *BielŻywGlab nlb* 12, nlb 11; *BierRozm* 10; á będeľ rozmyľła o grzechu moim. *WróbŻoľt* 37/19, C5v [2 r.], C6 [2 r.], 10/6, D6 [2 r.], 18 (28); *LibLeg* 11/166, 168v; *RejPs* 57, 61v, 95v, 138, 193v, 197v; Ale kto tego darv bożego niema/ lekarľstwo ma przyiać/ przeciw grzechv / ktore vkazaľ S. Paweľ 1.Corin. 7. *SeklWyzn* f3, Bv, c3v, D [2 r.], d2, f3; *RejJóz* D5, F7, F7v; zeby to grzech biľ/ nie mogli czy by nas pan Bog ynaczyeľ zľowyc iedno natim grzechu *SeklKat* K3v, E2v, F, G3, G3v [3 r.], K2 (39); *RejKup* d6, h7v [2 r.], h8 [2 r.], i4, 15v (22); *RejKupSekl* a7v; *HistAl* B3v; *KromRozm I* E2v, Hv [4 r.], H2 [2 r.], [H3], H4 [2 r.], M2, O2v; Nacz Jan powyedziaľ Theľz czy y nyedowyarľthwo yeľth grzech. *LibMal* 1554/188v; aby nám pán frogość łwoieľ przeciwko grzechum naľzym/ nowemi co rás przykľady okazowaľ. *MurzHist* Bv, B4v, D3v, F, Fv, F2 (12); *MurzNT* A4, 18v; Y czart ći nye vtracĩľ zá grzechem onego oľtrego á wyľokyeľo rozumu *KromRozm II* p, k2v, m3v; *KromRozm III* B4, B8, D5v, M4v; *Diar* 34; *MrowPieś* A3v, A4v; *BielKom* Dv, D4, D5v; Przyczyna zľey nádzyeyeľ á roľpaczv/ łumnienie grzechem łtrapyone. *LubPs* B5v marg, B5 marg, B5v marg, Cv marg, D marg, D2 marg (47); racz mię karać łafkę łwą dać/ grzechow więceľ niewłpominać *SeklPieś* 20, 18v, 31v, 32; Zakon tzeľmu grzechy odkrywa. *KrowObr* 44 marg [*idem* Vu3v]; Aprzeľto Ewangelia Swięta in łumma/ nic inľzego wľobie nie zamyka/ iedno iź pan Iezus Kryľtus dla grzechow naľzych vmarľ *KrowObr* 45v; Bráćie: Nie dotykay łie/ niekoľztuy/ nieruľzay/ grzech? *KrowObr* 83, 26, 43v, 49, 59v, 62 (36); *RejWiz* 55, 93, 95v, 136 marg, 141 [4 r.] (13); *Leop Lev* 24/15, *Num* 32/23, *Iudic* 20/3, 6, 3.Reg 14 arg (45); *OrzList* b3v, cv, c2 [2 r.]; Táč wielkie dochody łwe wydawa Krolom/ ktoreś ty poľtánowiľ nád námi dla grzechow naľzych *BibRadz* 2.Esdr 9/37, *6v [2 r.], I 2c marg, d marg, 3a marg, *Gen* 4/7 (52); przed grzechem Adám z Ewą w wielkim pokoiu mieľzkáli/ iedno zgrzeľzyli hnet náľtála woyná. *OrzRozm* Q4v, Q4v [2 r.], Tv; Obaczywłzy Adam grzech łwoy/ ktorým obraźiľ Pána łwoiego [...] vľtáwiľ łobie cięľzkie pokuty y z żoną *BielKron* 3; Teź niewiaľty ich częľtokroć chodźa do rzeki łtrząłaiąc s podoľká grzechy do wody/ áby precź plynęły. *BielKron* 465, 1v, 3, 4, 36v, 38v (30); *KwiatKsiąź* Dv, D4v; Levatio vitiorum Złozenie/ przeľtanie od grzechów. *Mącz* 190a, 418d; tákźe iaćo y my teraz przepowiaďamy/ prze tákowęź grzechy/ vpadek Króľeľtwá Polľkieľo *OrzQuin* Z3v, Ov, P2v; *Prot* D; gdiź Pan Kriľtus podobny nam byľ we wľzythkim okrom grzechu *SarnUzn* B7, Dv, H2; *RejAp* 15v, 31v, 44v, 45 [2 r.], 46 (15); Ale daľby to pan Bog/ zeby dziľieyľzy naľzy pánowie/ do tákoych grzechow/ ták wielkie zalię cnoty przyľczáli *GórnDworz* Ee6v, Q2v, Y, Ff4, Ff4v; bo kaźeli kaźnodzieia ná grzechy pánow wielkich/ ábo przeľozonych/ thedy mu będa groźic *HistRzym* 51; ná znaľmieľ tey hańby á pámiatki kľadeľ przed nię ná kaźdy dzieľ oneľ gľowę/ áby wľpominała ná grzech ktory vcźyniła [!]. *HistRzym* 53, 29v, 40, 40v, 47v [3 r.], 50v (36); A thák iaćo wyzľzey powiedziano ieľt/ iź coźkolwiek nie ieľt z wiary/ to ieľt grzech. A grzech nikogo vľpráwiedliwić nie moźe. *RejPos* 130v; Iaćo nam Pan opowiedáć raczy grzech naľz w oľobie ludzi łredowátych *RejPos* 212 marg, 4 [2 r.], 10, 19, 49 [2 r.], 49v [3 r.] (129); *RejPosWiecz*² 93v [2 r.]; *RejPosWiecz*³ 98 [11 r.], 98v [2 r.]; Otóź Zakón dan byľ/ áby grzech vkázowaľ *BialKat* 23v, 23v [2 r.], 36, 61, 76, 88v

(30); Ciałość vmárle iest dla grzechu/ ále Duch iestci żywoth dla fpráwiidliwości [!] *GrzegŚm* 18, A3, 15, 20, 43, 50, 52, 53 [2 r.]; Bo gdyż káždy ná Krzcie vmiera grzechowi/ á nowy fpofołb życia y kárności przymuie *KuczKat* 135; thedyć z tąd pochodzi/ iż ludzie pokutuiący wżyfłki grzechy z ofobná/ Káplanom przy Spowiedzi máią oznáymiác. *KuczKat* 210, 85, 90, 135 [2 r.], 155, 195 (35); Widziłz iż iáwnie Bog niechce być przyczýnác grzechu twoiego *RejZwierc* 5v; Zazdrość dyabelki grzech. *RejZwierc* 57 marg [*idem* Bbb3] A6v, 5v, 34v, 43 [2 r.], 47v (23); Grzech/ powiáda/ iest wola álbo chuć zátzrimánia álbo doftápienia tey rzeczy/ ktorey fpráwiidliwość zákázuiie *WujJud* 63v, kt, A8, B5, 42, 48 (71); *WujJudConf* 63, 64v, 77, 83, 87, 90, 175v; *RejPosRozpr* b3v, c; *RejPosWstaw* [21³]v; *BudBib Gen* 41/9, *Deut* 21/22, *1.Reg* 12/19, 13/1, *3.Reg* 8/35 (26); Ale iedno z drugiego się vrodziło/ to iest/ z grzechu vrodziła się śmierć bo z przyczýni grzechu/ przyflá śmierć. *BialKaz* A4, A4, A4v [5 r.], B [2 r.], B2 [2 r.], B2v [2 r.] (20); *BudNT Rom* 5/20, 21, 6/2, 7, 7/22 (13); Ale gdy fie ludzie od złości niepowsćiągáli/ owfzem/ iáko pijány w błoto głébiey w grzechy brnęli *CzechRozm* 89, 23, 27, 39v, 58, 59 [3 r.] (55); przez ktorego Bogá przenofzeni bywamy/ z grzechu do fpráwiidliwości *KarnNap* B2, B2, B2v, B4, C2, C3v, D, F; Co iefli grzełzá ci/ ktorzi zmysláią czego niemáfz/ ábo ktorzi ochyláią co iest/ což oni/ ktorzi fáłfzywie winę fwoię ná drugiego wkłádáią/ grzech do grzechu przymnážáiąc? *ModrzBaz* 64v, 28v [2 r.], 37, 64v, 73v, 127v; Moyby grzech był/ gdybych ia to płowác dopuścił/ co fię ná Niceńfkim Synodzie ná rząd kościoła wżyfłkiego [!]/ z Duchá Bożego poftánowiło. *SkarJedn* 188, 6, 132 [2 r.], 193, 207, 248 (12); Kto grzechów fwoich liczbę wiedzíć może? *KochPs* 27, 52, 55, 58, 76 [2 r.], 77 [2 r.], 179; Bo fláwiác święte Boże/ grzechow tefz ich wypowiádywác niezániechamy *SkarŻyw* 440, A3v, A5v, 2, 4, 28 (137); *MWilkHist* F4 [2 r.]; *StryjKron* 161; A czyli fię y to ták fucho zmiele temu/ coby y Káiná brátoboycę/ tułáiącego fię dla grzechu po świećie/ zámordowál? *CzechEp* 59, 30, 50, 61, 63, 141 [2 r.] (18); *CzechEpPORz* **4, *; *NiemObr* 114, 150; Smiálby fie Borzuy/ lecz mu nie do fmiechu/ Nie káže fwiętych wfpominác/ dla grzechu. *KochSz* B4; *KochMRot* Bv, B3v; Lutherus i Kálwinus vczá przeciw prawdzíwemu kościołowi chrześcijáńfkieni/ iż lud Boży záfwe iest grzechámi zefzpecony *ReszPrz* 88, 49, 51, 52; *ReszHoz* 122, 130; *ReszList* 146, 151, 152; A mychmy fłyfzeli dawná przypowieść/ iż grzech iest zły/ Kościół ftáry/ á dyabeł niecnotá/ mogłby Kościół gwałtem obálíc á potluc nas wżyfłkich. *WerGośc* 230, 204, 209, 254, 255; *WerKaz* 283, 285, 298, 303 [2 r.]; *WisznTr* 22; *BielSjem* 17; Być był do nas nie przyzedł/ nigdyby był nie wyzedł/ nędzny człowiek z grzechu *ArtKanc* C6, A14v, A15, D17v, D19, E20 (30); A co wíetfza/ te hániebne grzechy ilekroć nie odnořá káźni/ tylekroć kłádá cięžar pomfłty Bożey ná wżyfłkę Koronę *GórnRozm* D, A2, B4v, D3, G3v [2 r.], M2v [3 r.], M3 [3 r.], M4v; Bóg nie przyymuie ślubu z grzechem złączoného. *ZawJeft* 33, 18, 22, 34 [3 r.], 35, 39 [2 r.], 42; *Calep* 765b; *Phil* Q2; *GórnTroas* 70; Przekłety dzień/ w ktorým fię grzech we mnie poiáwił *GrabowSet* A4v, A4v [2 r.], B, B2, B3, B3v (31); Day byfmy fie y fámi odnowili/ Grzech porzuciwfzy/ w niewinności žili. *KochFrag* 29, 24; *OrzJan* 27, 104; Miei fumnienie iáko xięgi iákie/ y piřz ná nim dżienne grzechy. *LatHar* 4, +++2, 4, 14, 55, 68 (84); Otořz duřze cnotliwe w Niebo fię wracáią/ A grzechem ofzpecone w ciemnościách zořtáią. *KołakCath* B4v, B4 [3 r.]; Ták fię prowadzić dáią grzechowi márnemu/ iáko Woł ná zábicie *KołakSzcześl* A4; *RybGęřli* D2; *SiebRozmyřl* D2, D4v, E2v [2 r.], E3 [2 r.], F, K; Nie Bog ále řzátan grzechu iest przyczýnác. *WujNT* 55 marg; Lecz w nich

bywa przypominanie grzechow ná káždy rok. *WujNT Hebr* 10/3, *przedm* 24 [2 r.], 27, s. 16, 21, 31 (176); Boiaźń Boża wypądzá grzech. *WysKaz* 4, 12, 15, 16 [5 r.], 17 [7 r.], 18 [2 r.] (21); A w tym nie ma mi nikt zazdrościć, bo to ieft *vilium naturarum* grzéch, Zazdrość. *SarnStat* *7v, 186, 240; Nádania Bogu pošlubione hánować iáki grzech. *PowodPr* 49 *marg*, 10, 11 *marg*, 49 *marg*, 61, 66, 75 *marg*, 76 *marg*; Gniewam fię nád złemi ná pokoy ich pátrząc/ y ledwiem fię nie pošliznął do grzechu tym fię obrażáiąc/ iż ich Pan Bog nie karze. *SkarKaz* 3a,)(2v, 3b [2 r.], 119a, 120a, b (63); *VotSzl* A2, B2, D3; Nie ná fzczeście przeciwne lecz ná grzech nárzekam *CzahTr* B, I2v, K4; *GosłCast* 47; Grzechy przeciwne fá mądrości. *SkarKazSej* 660b *marg*, 661a, 672a, 675b *marg*, 686a, 691b (21); Iudařzá potępił grzech *KlonWor* 31, 37; *PudłDydo* B2v; Sercá náfze ośiadłá rdzá grzechow płáčliwa *SzarzRyt* B3, B2v.

grzech przeciw komu, przeciw czemu (42): *SeklWyzn* Dv; Ktorez fá zle vczinki a grzrchi [!] przeciw temu przikazaniu bożemu. *SeklKat* D4, F, G2v, H2v, I2v, K2 (14); *MurzHist* Q; *Leop* 1.Reg 20/1; *BibRadz* II 133b *marg* [2 r.]; *BielKron* 78v; bo Bog láłká ieft/ przez ktorego obrázenie/ ktorefmy nábyli przez grzech przeciw pánu Bogu/ możem zgładzić. *HistRzym* 101; Grzech przeciwko Duchowi świętemu. *RejPos* 245 *marg*, 180v; *GrzegŚm* 56; *BudBib* 3.Reg 8/33, 35; *SkarŻyw* 337, 349; *CzechEp* 152; *LatHar* + + +2, 113; *WujNT Matth* 12 *arg*, a. 51 [3 r.], Yyyyy3v [2 r.]; *WysKaz* 37; Przeciw temu przykazaniu przedni á włańny grzech ieft bálwochwálftwo. *PowodPr* 28, 41; *SkarKaz* 382b, Ooooc.

W połączeniach szeregowych (115): Dám iá fyne mégo za wyftęp/ ij owotz żywota mégo za grzéch ij winę *OpecŻyw* 104; *SeklKat* K4, V3v; *KromRozm I* [H3]v; á wybáwiwłfy nas śmyerćyá y krwyá fwoyá náfwyętlfá od mocy śmyerći/ grzechu/ y czártá/ z Bogyem Oycem nas zyednął *KromRozm II* b2v; obyecał fie wyárować pokus złych/ á odstąpić złości/ grzechow/ y nierządu. *GliczKsiąż* L3v, O7v, P2; *LubPs* B5 *marg*, G *margr*, N5v, Q4 *marg* [2 r.], R5v (15); Iż fię teřz potym w ogroicu modlił/ z grzechem/ s przekłęctwem/ śmierćią/ z Dyabłem/ y ftráflwym ładem bożym potykał fię. *KrowObr* 49v, 45v, 50, 94, 143v, 169v, 183v, 214; *RejWiz* 14v; *BibRadz I* 138d *marg*, 143c *marg*, 376a *marg*, II 108a *marg*; Noxa, Włzeláki zły vczinek/ Winá/ Grzech/ Wyftęp. *Mącz* 252a, 68d, 71b, 285c, 348a, 499d; *SarnUzn* B8; *RejAp* 1v, 14, 46v, 161v, 165; Bo śmierć/ czárt/ grzech/ fwiát/ iuz byli w więzieniu iego. *RejPos* 9v, A4v, 1, 16, 20, 31 (19); *RejZwierc* 110; *WujJud* 207, 218, 242v; *WujJudConf* 95; *RejPosRozpr* b4; *RejPosWstaw* [110²]; *BudBib Ex* 34/7, 1.Reg 15/23; *CzechRozm* 56v, 106v, 217, 259v; *KarnNap* D4, Fv, G2v; *SkarJedn* 323; *Calag* 474a; Błogofławione to hiłtorye tych fławnych/ czártá/ światá/ ciála/ y grzechu woiownikow. *SkarŻyw* A3v, 2, 263, 286; *ReszPrz* 35; co Auguřtyn S. piřze: Iż opilftwo ieft mátką włzelkich niecnót/ máteryá grzechow/ korzeniem nieprzyftoynych vczynkow/ początkiem wyftępkow. *WerGośc* 254; *ArtKanc* B6v, D2v, D18v; *GórnRozm* C2; *Calep* 270a, 301b; *GrabowSet* N; *LatHar* 28, 71, 130 [2 r.], 142, 201 (10); *WujNT* 27; *SkarKaz* 2b, 6a, 245b; *VotSzl* Bv; biskupi ich y prorocy káznodzieieł/ zá frogie grzechy y nieczyřtości/ y łupieřtwá vbogich/ pomřtá im bozká grořili. *SkarKazSej* 706b, 666b.

W charakterystycznych połączeniach: grzechu bać się (4), lękać się (2), odstąpić, poniechać (2), (po)przestać (9), przyczyniać, rozmiłować się (3), uchodzić (ujść) (5), umniejszyć, używać; do grzechu ciągnąć; od grzechu ochędożyć się, odstać, odstąpić, (od)wracać się (wrocić się) (4), (po)przestać (8), uciekać, usprawiedliwić; w grzechu kochać się (6), mięszkać (2), obaczyć się; z grzechu oskarżyć,

przestrzegać (4), upominać, wyjść; grzechowi sprzeciwić się ((s)przeciwiac się) (5); ku grzechowi przypadać; przeciw grzechowi bojować, walczyć (2); grzech brać (4), czuć (czujący) (10), dopuścić (dopuszczać) (6), kryć, leczyć, lekceważyć (2), (o)baczyć (13), obrzydzić, odnawiać (wznawiać) (3), odpędzać (rozpędzać, wypędzać) (6), (od)rzucić (porzucić, z(a)rzucić, wyrzucać, w(y)rzucić) (12), okazać (pokazywać, ukazywać) (18), opuścić, oskarżyć, pobudzać, poczynać (poczynać) (2), ponieść, porazić (5), (po)rodzić (6), powtarzający, przejednać (2), przynieść, (roz)mnożyć (3), stanowić, (u)martwi(a)ć (5), uśmierzać, (u)tłumić (stłumić) (4), widzieć (7), wziąć (3), wygnąć, (z)niszczyć (5), zwalczyć, zwyciężyć (przewyciężyć) (8); na grzech gniewać się (2); o grzech oskarżyć, prosić; w grzech brnąć, leżać, postępować (2), wda(wa)ć się (2); grzechem hydzić się, oszpeciść, (roz)gniewać (2), zasłużyć (6), (z)brzydzić się (10); nad grzechem zlutować się; z grzechem wojować; grzech dotknąć (się) (2), panuje, rozmnaża się (pomnaża się) (3); grzech bezecny, brzydki (4), brzydliwy (5), ciemny, częsty, diabelski (3), gruby, haniebny (3), jadowity, marny (8), nędzny (3), niecierpliwy (2), niewstydlivy, nieznośny (7), obrzydły (2), ojcowski (3), okrutny (4), plugawy, poczęty, postronny, srogi (13), stary (zastarzały) (6), straszliwy (straszny) (5), szkarad(ny) (6), uporny, wyrzucon, ziemski; grzechu(-ow) bodziec, brzydłość, ciemność (2), dopuszczenie, dzień, (2), głębokość (5), głos, leczenie, lekarz, marność, mnogość, mnostwo (4), moc (14), nieprawość, obaczenie, obrona, obrzydzenie (4), ohyda (ohydzenie) (3), opuszczenie, owoc, pobudka, początek (5), powód, przekłęcie, przepaść (3), przyczynca, rdza (2), rejestr, rozmnożenie, rozmyślanie, sidła, skrytość, skutek (2), sposób (3), sprawca, srogość (8), uczestnik (2), ucześnieństwo, więzienie (4), zakon (6), złość (5), złośliwość; do grzechu powód, przypędziciel, wola (2), wrocenie; od grzechu nawrocony, obrona, odwrocenie, przestanie (2), wydarty; upominanie z grzechu; grzechowi lutościwy, miłościwy, sprzeciwienie się; przeciw grzechowi boj, obrona (2); na grzech obrona; grzechem dotknięty, oszpecony (zeszpecony) (6), pobrukany, poruszony, strapiony (2), ściśniony, uwikłany; nad grzechem srogość, zwycięstwo; z grzechem walka, wojna; (od) grzechu, przeciw grzechu (o)bronić (8); o grzechu (na grzech, za grzech) (roz)myślać (rozmyślić, myślić) (6); w grzech (do grzechu) wracać się (5); (do) grzechu przyczyna (32); do grzechu (ku grzechu) pochop (7); przeciw grzechowi (na grzech) lekarstwo (10); dla grzechu (130), po grzechu (18), przed grzechem (6), prze(z) grzech (111).

Przysłowia: alye nalfche grzechy nalfch karaya *LibLeg* 11/166; ále iáko póspolicie powiedáią/ że grzech grzechem karan bywa *RejPosWstaw* [41⁴].

Ale iż ząwždy zą grzechem chodzi pomfá/ á zą pomfá fkruchá *RejPos* 50v; A Ták s tych dziwnych wymyfów [...] á co fie ma infzego vmnożyć? iedno [...] nieomylna pomfá Boża/ która ząwždy zą grzechem iáko chłopiec z mieczem chodzić muśi. *RejZwierc* 59v; iż zą grzech infzego mytá nie máfz [...] iedno pomfá *RejZwierc* 131.

Swe grzechy śmiechy. *BierEz* R3; Zlic fwe grzechy nizacz máią/ A wielbłady przetykáiá *BierEz* R3v.

Frazy: bibl. »oto Baranek, który gładzi grzechy świata *itp.* « (46): Oto baranek boży/ oto który ludfkie grzechy gładzi. *OpecŻyw* 39, 184v; *MurzNT Ioann* 1/29; *KromRozm II t*; *KromRozm III E6*; *KrowObr* 68, 68v, 69v, 81v, 155, 182; Oto Báránek Boży/ oto ten kthory gładzi grzechy fwiáthá [*Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*]. *Leop Ioann* 1/29; *BibRadz* *6v; *RejAp* 12v; Abowiem then fwięty á niewinny báránek dał wylac zą grzechy náfze onę fwięthą á niewinną krew fwoię. *RejPos*

103, 9, 12, 211, 321; *BiałKat* 288v; *RejPosWstaw* 22; *BiałKaz* B3v; *CzechRozm* 14v, 210; *SkarŻyw* 552; Ian [...] potym też y báránem grzechy swiátá nołżącym onego názywa *CzechEp* 303, 304, 366; *WerGość* 259; *ArtKanc* L8v; O Báránku BOży który zglądzał grzechy swiátá wżyfłtkiego/ zmiłuy fię nád námi. *LatHar* 102, 102 [2 r.], 178 [3 r.], 342 [3 r.]; *WujNT Ioann* 1/29, s. 303 *marg*, 537; *WysKaz* 26; *SkarKaz* 1b, 515b, 577b.

»nie masz [w kim, w czym] grzechu« = *peccatum in eo non est Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (7): *Leop* 1.*Ioann* 3/5; Acz w prawdzie to rownieyfa w tym fnadz niemáfz grzechu *Prot* C3; Izafz nie wiecie o tym/ izci fie tu on dla tego ná fwiát vkazał/ áby grzech zniśczył/ bo grzechu w nim nie máfz. *RejPosWiecz*² 93v; *WujJud* 128v; *BudNT* 1.*Ioann* 3/5; *WujNT* 1.*Ioann* 3/5; *SkarKaz* 638a.

»nie grzech« (2): Myślił/ głową wfrzáfaiąc/ nie grzech Popá złupić. *WyprPl* A2v; *CiekPotr* 20.

»(cztery) grzechy (o pomstę) (do nieba) wołają, wołające« [szyk zmienny] (2 : 3): Grzechy do niebá wołaiące. *LatHar* +++2; Cztery grzechy od Bogá o pomitę wołaią. *WujNT* 795, 795 *marg*, Yyyyy3v; *SkarKazSej* 702a.

»grzech rozkorzeni się (a. wkorzeni się); wkorzenie grzechow« [szyk zmienny] (4; 1): Moc á wkorzenie grzechow. *LubPs* B6v *marg*, N4 *marg*; Iáko wízedł á wkorzenił fie grzech w narod ludzki. *RejPos* 49 *marg*, 322v; *SkarKaz* 314b.

Zwroty: »by(wa)ć bez, przez, krom grzechu; bytność przez grzechu« = *nie być grzesznym; sine peccato esse Vulg* [szyk zmienny] (31 : 5 : 2; 1): a ty dobry Iezu będatz bez grzechu/ pomitęs za mój grzech wziął *OpecŻyw* 23, 77v; gdzye ukazuye yfz yeft przelz grzechu pyeruorodnego *PatKaz I* 8, 8, 11; *PatKaz II* 67; *PatKaz III* 91v, 95v [2 r.]; *BielŻyw* 97, 102; *WróbŻółt* nn5; y będa w niebie/ wmorzu/ y naziemy/ krom grzechu. *SeklKat* N4v, Nv, V3v; *RejFig* Aa2v; *BibRadz I* 7a *marg*; *RejAp* 47v; *HistRzym* 29v; *RejPos* 33v, 49 [2 r.], 49v [3 r.], 133v *marg*, 201v, 246 *marg*; *RejPosWiecz*³ 98; *RejZwierc* 196 *marg*, Aaa3; *WujJud* 168; *BiałKaz* Bv, B2; *ReszPrz* 89; *WujNT* 27, *Ioann* 8/7, s. 783; *WysKaz* 32.

»bez, przez grzechu by(wa)ć« = *nie grzechem* [szyk zmienny] (4 : 1): *BiałKat* 55v; gdyż rodzenie tho nie bes grzechu y fkázenia bywa. *CzechRozm* 116; *KarnNap* F3v; *ZawJeft* 39; *WujNT* 591.

»być (a. przebywać) w grzechu, pod grzechem« = *sub peccato a. in peccatis esse Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (34 : 6): *PowUrb* +4; by tedy marya byla wgrzechu pyeruorodnym yufz tedy od uąza ona bylaby zwyczyżona *PatKaz I* 7, 5, 8; *PatKaz III* 94v, 95v; *KromRozm III* D4v, K6; *KrowObr* 82; Abowiem okazálimy przyczyny/ iz Zydowie y Grekowie wżytcy fą pod grzechem *Leop Rom* 3/9, 1.*Cor* 15/17; *BibRadz Rom* 3/10 [9], 1.*Cor* 15/17; *BielKron* 177; Koń fzalony ieftci grzełzny człowiek [!]/ który w grzechach przebywa. *HistRzym* 111v; *RejPos* 19 *marg*, 152, 184 [2 r.], 224; *BiałKat* 161, 382; *KuczbKat* 50; *WujJud* 161; *BudBib* 3.*Esdr* 8/74; *CzechRozm* 158; *KarnNap* D4, E4; *SkarJedn* 202, 339; *SkarŻyw* 83; *WujNT* 30, 518, 529, *Rom* 3 *arg*, 9, 1.*Cor* 15/17, *Iac* 5/15; *WysKaz* 22; *SkarKazSej* 686b.

»grzechu dopuścić się (a. dopuszczać się); grzech dopuszczon(y)« = *delictum a. piaculum a. in se aliquid admittere y delabi in vitium, transgredi Mącz* [szyk zmienny] (22; 2): Iám fie grzechu dopułcil/ tys za mię pomitę nołil. *OpecŻyw* 134, 189; *KromRozm I* Cv, Hv; *Leop Eccli* 49/5; *BibRadz Gen* 19 *arg*, I 278d *marg*, *Iac* 5/15; *Mącz* 148a, 180c, 195a, 225c, 301c; *GórnDworz* Ff4v; *HistRzym*

109v; *KuczbKat* 85, 170, 290; A tak fię záfadzmy na fprawiedliwego/ bo iefł nam ná przełzkodzie/ á przeciwi fię fprawam náłzym wymiatuiąc nam grzechy náłze dopułzczone przeciw zákonowi *BudBib Sap* 2/12; *SkarJedn* 272; *SkarŻyw* 349; *ReszPrz* 49; *LatHar* 33, 269.

»dosyc (u)czynić (a. dosyc udziałac, a. dośc czynić, a. dośc udziałac, a. dośc czyniwać, a. (u)czynić dosyc) za grzech; (dosyc) uczynienie za grzech, dla grzechu; za grzech dosyc czyniacy« [szyk zmienny] (39; 25 : 1; 1): *BierRaj* 23; *PowUrb* +2; ktorzy fą iako grobowie fmodliwi bywaią oczifcieni dofytz dzialaiątz ij teź pokutuiątz za grzechy fwé *OpecŻyw* 160v; *PatKaz III* 89, 137v; Stymi nietrzymam/ ktorzy to fłowo penitentia/ zową pokvtą/ albo dofić vczynieniem za grzechy *SeklWyzn* c3v, c4v [3 r.], D [2 r.], Dv [2 r.], f2; A to czo czinil albo pokutował niema fobie przywłaczac za dołlic vczinięnie dla onego iawnego grzechu *SeklKat* X3, D4, D4v, P, Q4v, Z3; *KromRozm I* P; *KromRozm II* e4; *LubPs* dd; A iż iefłtze powiedałz/ iż ten Zołtarz nowy/ iefł Troycy Świętey miłszy/ y ku vtzynieniu zá grzechy dołtátetzniefzy/ á niłfli Pfallterz Dawidá *KrowObr* 157, 51, 59, 156, 156v, 177v [2 r.], 185v, 189; *BibRadz* II 133b marg; *BielKron* 219; *HistRzym* 46v, 120v; *BialKat* 161; *KuczbKat* 195; *WujJud* 92v; *WujJudConf* 91, 92, 93; *RejPosWstaw* 22 [3 r.]; *CzechRozm* 219; *ReszHoz* 122; y przez ktore dofyć czyniwałi zá grzechy popełnione *ReszList* 148; Wízák nam tho twoy Syn powiedział/ iż śmierć wieczną zwyciężyć miał/ [...] y teź zá grzech dośc vdziałac. *ArtKanc* D2v, D2v; złączaiąc flábe bárzo nagrody moie/ z nieofzácowaná Krwia twoia/ y náłbyt droga/ y zá swiata wlyłtkiego grzechy dofyć czyniacy bárzo dołtátetecznie y dołkonále męką twoia. *LatHar* 146, + + +v, 146, 285, 290, 748; *WujNT* 11, 236, 243, 274, 275 (8); *WysKaz* [23]; *SkarKaz* Oooob.

»od grzechow hamować się; grzechy się hamowały; pohamowanie od grzechu« [szyk zmienny] (2; 1; 1): á náłz vmyłł/ ná ciężkość mąk weřzawfzy/ od grzechow sie hámuie. *KuczbKat* 195; *WujJud* 86; Rozumieć thedy mamy przez vmartwienie powfciągnienie złych požádliwości/ obyczay pohámowania od grzechow *RejPosWstaw* [110²]v; Grzechy ktore fię duchownym práwem hámowały teraz y forum nie máia. *SkarKazSej* 700b marg.

»za grzech kłasc (a. przekładac)« [szyk zmienny] (2): *GórnDworz* Bb5v; wołal głofem wylkim: Pánye/ nye rácz thego przekładac im zá grzech. *RejPos* 22v.

»w grzechu lezeć, lezacy« = *vivere vitam sceleratam Calag; in peccatis tolli JanStat* [szyk zmienny] (38 : 5): *RejPs* 96; *SeklKat* K3v, K4v; *RejKup* n2, dd7v; *KrowObr* 62v; Sodomita, Sodomczyk który zwłalzcza z támtego miałta yefł/ álbo który w takich grzechách lezy yako y Sodomczikowie. *Mącz* 398c; *HistRzym* 48, 65v, 120; nie mnimay aby cie to potkac miało vpornie w grzechu lezacego *RejPos* 113, 74 [2 r.], 81, 176, 177, 210 marg, 245, 328; *WujJud* 83; *Calag* 301a; *SkarŻyw* 79, 80, 88, 164, 168 (10); *CzechEp* 206; *ReszHoz* 129; *LatHar* 137, 170 marg, 567; *SarnStat* 1074, 1113; *SkarKaz* 82a, 206b, 279a, b; *SkarKazSej* 661a.

»grzech mieć, majacy« = *być grzesznym; habere peccatum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (83 : 2): Rodzicy wielki grzech máia/ Iż fwych dzieci nie náuczaią. *BierEz* L4v; *OpecŻyw* 23 [2 r.], 30v, 37, 72, 131, 178; Alanus tak mouy ta yefłth gwyazda morfka droga zyuota vlyczka zbauyena nyeuyedzacza o ołztrołzczy czyernya kwythnacza roza y grzechu nyemayacza *PatKaz I* 9v, 6, 17; *PatKaz III* 136, 137v, 139; *WróbŻołt* Ev [2 r.]; *SeklKat* Xv; *RejKup* f2v; *KromRozm I* C3v; *BielKom* Cv; *KrowObr* 101v, 144v, 184v; *Leop Lev* 19/17, *Eccli* 13/30, *Ioann* 9/41, 19/11; *BielKron* 193, 465v [7 r.]; *RejPos* 107,

180, 332v, 333 [2 r.], 333v; *RejPosWiecz*³ 98 [3 r.]; *BiałKat* 328v; *WujJud* 84; *BudNT Ioann* 15/22, 24; *CzechRozm* 171v, 210; *KarnNap* C4; *SkarJedn* 186; A chociażże Noe grzechu w tym niemiał iłz fię z niebaczenia vpil: włzákże fię ná nim íprofnóść y mierzcionóść piánftwá pokazálá. *SkarŻyw* 271, 4, 294 [3 r.], 341, 571, 582; *CzechEp* 141 [3 r.]; *GórnRozm* H2; *LatHar* 161 marg, 734; *WujNT Ioann* 9/41, 15/22, 24, 19/11, s. 519 (9); *WysKaz* 19, 20 [3 r.]; *SkarKaz* 45a, 120a, 417a, 577a; *SkarKazSej* 698a, 706b marg.

»grzech mieć« = *być grzechem* (3): które [*kłamstwo*] wten czás grzéchu niema/ kiedy bez łzkody bliźnięgo/ á ku vwefeleniu bywa powiádáné *BiałKat* 66; *KuczbKat* 340; *SkarKaz* 311b.

»za grzech (sobie) mieć« [*szyk zmienny*] (19): bo to za filny grzech łobie mieli/ wnidz w dom pogańki. *OpecŻyw* 117v; *SeklKat* E2, Fv, I3, I4, R; *BielKron* 272v; *RejAp* Ff4; *RejPos* 185; *WujJudConf* 214v; *BudNT przedm* b8, Kk3; *ModrzBaz* 79; *SkarJedn* 347; *SkarŻyw* 142, 294, 574; *WujNT* 416; *SkarKazSej* 696b.

»(nie) najdować (a. naleźć) grzech(u); znalazł się grzech; (nie) nalezion(y) grzech; (z)nalezion w grzechu, bez grzechu« [*w tym: w kim, w czym* (7)] [*szyk zmienny*] (3; 2; 5; 2 : 1): zaprąwdętz iá ijnégó żádnégó grzechu w tobie nienayduię *OpecŻyw* 134; *PatKaz III* 89v; *WróbŻolt* 16/3, E6v; *RejPs* 46; *LubPs* H3v marg; *KrowObr* 56; A bądż ktorykolwiek że by w tym gyzechu [!] był náleżion [*in hoc facinore fuerit deprehensus*] ípalon będzie ze włfyłhką fwą máiętnóściá *Leop Ios* 7/15, *Ier* 50/20; Zgromádziłem łobie wiele bogactw/ á we włzytkich pracách moich nie íeft náleżioná złość áni grzech [*non inuenient in me iniquitatem et peccatum*]. *BibRadz Os* 12/8; day ferce pokorné [...] żeby fie we mnie nieználazł ten íprofný grzech/ Pychá *SiebRozmysł* E4, G3v; *WysKaz* 16.

»do grzechu namawiać, namowa« [*szyk zmienny*] (1 : 1): Namowá infzych do grzechu ktoregokolwiek. *LatHar* 118; *SkarKaz* 116b.

»(na)plákać (się) (a. oplákw(iw)áć) za grzech, grzech, nad grzechem, grzechu, dla grzechu; płacz (a. (o)plákw(iw)anie) za grzech, nad grzechem, grzechu; płaczący za grzech« [*szyk zmienny*] (10 : 5 : 1 : 1 : 1; 6 : 1 : 1; 1): záfmućiwłfy fie w duchu/ iáł gorzko plakatz nad grzéchem ij potępieniem iego *OpecŻyw* 93v, 149v; *TarDuch* E4; *BibRadz 3.Esdr* 9/2; Dla modlithwy á płáczu zá grzech/ Pan gniew łwoy vsmierza. *RejPos* 185 marg, 309 marg, 309v; *SkarŻyw* 22, 117, 140, 227, 235 [2 r.], 312, 332; o przelżlych grzechow oplákywánie [...] cudnie fię z łobá rozmawiáiąc. *ReszHoz* 132; *LatHar* 139, 143, 238, 243, 301, 386, 599; *WujNT* Aaaaa; gdyłmy prawdziwie w duchu vbodzy/ ćierpliwi/ pokorni/ łwiátem y chwałá iego gárdzący/ y płaczący zá grzechy łwoie y cudze: wielkie y pozyteczne drzewo rośće *SkarKaz* 83a, 638a; *SkarKazSej* 661a.

»bez grzechu, przez grzechu, procz grzechu (na)rodzić się (a. urodzić); przez grzechu narodzenie, urodzony« [*szyk zmienny*] (3 : 1 : 1; 2 : 1): *PatKaz I* 4; o yey [*Maryjej*] narodzenyu y naczyłthłzym począczyu przelż grzechu pyeruorodnego *PatKaz II* 54; Dominik bes grzechu się zátzł y národził. *KrowObr* 145v margr [*idem*] Rr2v; *RejPos* 16v; Wyznawam iá być człowiekiem práwym/ przez grzéchu vrodzónym *BiałKat* 226; *PudłFr* 44; *SiebRozmysł* K4v.

»w grzechu, pod grzechem (na)rodzić się (a. urodzić się); w grzechu narodzony (a. porodzony, a. urodzony), rodzący się« = *in peccatis natus Vulg* [*szyk zmienny*] (11 : 1; 3 : 1): a oglédáy iako cie barzo milowál/ ijż on będątz panem práwym/ práwu danemu ludziom w grzechach fie rodzącym/

dobrowolnie fie dlá ciebie poddál *OpecŻyw* 22, 23, 48v, 64; *PatKaz III* 110v; *Leop Ioann* 9/34; *BielKron* 158; Bo by fie theż był národził iáko człowiek iny pod grzechem/ tedyby też nam był málo pomoc mógł *RejPos* 16v, 272v; A iżełmy wśzyfcy bez wátpienia porodzeni íą w grzechu/ [...] rzecz pewna że wśpráwiedliwieni bywamy od íedźiego naywyźłzego *WujJudConf* 94v; *SkarŻyw* A5v; *ArtKanc* S7; *WujNT Ioann* 9/34, s. 541 *marg*, Aaaaaa4v; *PowodPr* 35.

»grzech objawi(a)ć (*a.* wzjawić); grzechu objawienie« (7; 2): bo pán Kryřtus niechciál wziawitz grzechu Iudáłłowego *OpecŻyw* 94, 94v; Ienżem grzech moy tobie obiawił. *WróbŻółt* K7; *WujJudConf* 83; *KochPs* 44; *SkarŻyw* 271, 320; *LatHar* 118 [2 r.].

»o(b)my(wa)ć grzech, z grzechu, od grzechu; omyć się z grzechu; o(b)mycie (*a.* omywanie, *a.* zmycie) grzechu od grzechu; omyty od grzechu, z grzechu; z grzechu omywajúcy« = *abluer peccatum, lavare a peccatis Vulg; lavare peccatum Mącz* [szyk zmienny] (39 : 8 : 6; 1; 17 : 1; 2 : 1; 1): Slączyła fie cerkiew święta/ bowiem w Iordánie Kriřtus omył grzechy iey. *OpecŻyw* 36v, 153v, 161v; myal u boga oczcza załluzycz mąką íwą y ízwýatółszcz krźřtu ořtauycz na omyecze [!] tego grzechu. *PatKaz I* 6v; *KromRozm III* Bv; przeto wymyłlił/ y wřtáwił/ nową náukę/ y nowe omywanie grzechow *KrowObr* 71, 51v, 52v, 53, 71, 152v (24); Obiáwienie Iezu Chryřtuřowo ktoremu dał Bog/ áby obiáwył ílugam íwoim/ y omył nas od grzechow náłłfych we krwy íwoiey *Leop* AAA4v, *Act* 22/16; *BibRadz* *6v; *BielKron* 264; *Mącz* 185d; *RejPos* 153v; *RejPosWiecz*³ 98; *BiałKat* 21, 241, 263v, 266, 328; *RejZwierc* 196v, 197v; *RejPosWstaw* 22v; *BiałKaz* B2v, B3v; *CzechRozm* 257v, 259v, 260, 260v, 261v, 263; *SkarŻyw* 166, 342, 357, 428 *marg*, 440; *CzechEp* 362; *ArtKanc* F10; nigdy przepomnieć niemoga/ iz to íełt ich oyczyná/ w któręy národzeni/ z grzéchów omyći/ y Pánu Kryřtuřowi oddáni *OrzJan* 39; *LatHar* 207, 258, 262, 464; *SiebRozmyśl* Kv, [M]; *WujNT Act* 22/16, s. 488 *marg*, 489 [2 r.], 537, *Apoc* 1/5, *Zzzzz3v*; *SkarKaz* 161b, 349b, 515a.

»grzechem, przez grzech obrażać (się) (*a.* obrazić); grzechem, przez grzech obrażony; grzech obraźliwy« (7 : 1; 1 : 1; 1): *BielKron* 160v; ktorego áczkółwiek częřtokroć grzechy íwemi obraża/ á wřzákoż záś fie wiernie wráca *HistRzym* 71v, 117; *KuczbKat* 225 *marg*; Skáziłeř nas náłżemi grzeczy obrażony *KochPs* 86; *SkarŻyw* 440; Byle/ z fercá trořkliwy/ O łáfkę prořił/ zá grzech obraźliwy. *GrabowSet* S4v, Tv; *LatHar* 181, 669; *SiebRozmyśl* C4.

»(ob)umrzeć (*a.* obumierać, *a.* pomrzeć), (ob)umarły (*a.* pomarły) w grzechu« = *tracić łaskę przez grzech; mori in peccatis PolAnt, Vulg; mortuus peccatis a. delictis Vulg* [szyk zmienny] (13 : 11): *KrowObr* 152; gdyřcie byli vmárłemi/ w wyřthępkach y w grzechach wáłłfych *Leop Eph* 2/1, *Eph* 2/5; *RejAp* 168, 172v, 173, 174; *RejPos* 29, 29v, 112v, 220v *marg*, 223, 258; *BudNT Ioann* 8/14 [24] [2 r.]; *CzechRozm* 216; *WujNT* 143, *Ioann* 8/21, 24 [2 r.], s. 339 *marg*, *Eph* 2 *arg*, *Col* 2/13; *SkarKaz* 581b.

»(ob)żałować za grzech, grzechu, grzech; żáłořć (*a.* żálowanie, *a.* żal) za grzech, grzechu, nad grzechem« = *poenitentia peccati Modrz* [szyk zmienny] (16 : 9 : 1; 27 : 1 : 1): O zakamialy Iudáłłu/ ij czemu pożywaniję tako drogięgo ciała ij krwi/ twoię twardořtż nie złámie/ ij ku pláczu niezmiękczy/ ijżby żalowál grzechu twęgo cięłłkięgo/ a poniechál go. *OpecŻyw* 93v, 191v; *WróbŻółt* pp2; O żálořci za grzechy. *SeklWyzn* c3v, c3v [2 r.]; *SeklKat* X2; iz pokutá yeřt ferdeczna íkruchá y żal grzechu *KromRozm I* H, G4v, H [2 r.]; Żáłořć nád grzechem. *LubPs* B5 *marg*; *GórnDworz* T3; *HistRzym* 102; *RejPos* 47v; *BiałKat* 376; *KuczbKat* 85, 135, 195 [2 r.], 200, 205 [2 r.], 360, 361 *marg*; *WujJud* 99,

199v, 223v; *WujJudConf* 191; gdyżeś obżałował grzechy swoie [...] / tedy maż ná łáfkę Bożą y ná miłośierdzie iego beśpiecznie nie puścić. *KarnNap* D2v, C3v, C4v; *ModrzBaz* 144v; *SkarJedn* 210; *SkarŻyw* 47, 262, 440, 570; *KochPieś* 2; *ArtKanc* N7v; *LatHar* 69, 110 *marg*, 131, 142, 205 (9); *WujNT* 11 [2 r.], 16, 47, 353, 636 *marg*.

»grzechem ociążyć; grzech ociąża (*a.* cięży); grzechem, w grzechu o(b)ciążon(y) (*a.* uciążony); ociążenie grzechu; grzech jest obciążający, obciążony« = *oneratus peccatis Vulg* [szyk zmienny] (2; 3; 23 : 1; 1; 1 : 1): Oto powieda prorok iako grzech iest barzo obciążaiący człouieka iz tez mu nieda podniefc łercza ku miłemu bogu *WróbŻółt* C6; *SeklKat* V4v; *KromRozm I* B4; *LubPs* B4, G *marg*, L3v *marg*, N3v, Y4; *KrowObr* 175; á grzech iey ociąży iá [*et gravis erit super eam impietas eius*] / vpádnie á iuz więcey nie powftanie. *BibRadz Is* 24/20; *BielKron* 12; A káždy będąc/ choctay y w tym Kościele/ grzechem ociążony/ poki nie znajdzie łáfki v niego/ poty iesth w mnieyżey opiece iego *RejPos* 49, 64, 102v, 103 [2 r.], 109, 119v (11); *WujJud* 264v; *SkarŻyw* 574; *ArtKanc* F10, L7v; *GrabowSet* S4v, X3; *LatHar* 333, 668, 674; *WujNT* 2.Tim 3/6.

»(o)czyści(a)ć od grzechu, grzech, z grzechu, grzechu; oczyszczenie grzechu, od grzechu, za grzech, z grzechu; oczyscion(y) od grzechu, z grzechu; oczyscion(y) grzech; od grzechu czyst(y)« = *purgatio peccati a. delicti PolAnt, Vulg; a(b) peccato (e)mundare, purgare peccatum, mundus ab concupiscentia Vulg; expiare delictum a. peccatum a. ab peccatis PolAnt; piaculum, piamen, piamentum Mącz* [szyk zmienny] (42 : 25 : 12 : 2; 28 : 3 : 1 : 1; 16 : 2; 5; 11): Lepięyci ten ráz oczyściatż grzēchy/ ij ijnńśē złoſci odcinatż/ niźli na potym do czyſtza ié zoſtawiatż. *OpecŻyw* 191v; A gdyż ona byla pełna łáfky byla naczdnyeyſcha, a to yſch nyetelko od ynſzych grzechow ale thefz y od pyervorodnego byla oczyſzczyona *PatKaz I* 1, 16, 18 [2 r.]; panna [...] porodzyła ſyna ſwego przeſz ktorego nas zgrzechu oczyſzczyla *PatKaz III* 91v, 94v; *WróbŻółt* I7; *SeklWyzn* d3v, f4v, G; *RejKup* dd2v; Abych zá łáfkę twą ſwiętą mogł od grzechu czyſt być *LubPs* N4; Ieſliże thák iesth/ iz popiol vtzárowány/ iesth lekarſtwem zbáwiennym/ błogofławieńſthwem duſznym/y od grzechow otzyſcienim? *KrowObr* 92, 1v, 76v [5 r.], 92 [2 r.], 92v, 152 (28); *Leop Tob* 12/9, *Ps* 50/4, BBB3; Oczyszczenie zá grzech niewiádomoſci. *BibRadz Num* 15 *arg*, *7, *Lev* 19/22, *Is* 6/7, *Tob* 3/16, 2.*Hebr* 1/3, 2.*Petr* 1/9; *BielKron* 36, 38v [2 r.], 137v, 138v, 165, 215; *Mącz* 301c; *RejAp* 6; *GórnDworz* Eev; *HistRzym* 57, 100v; *RejPos* 47, 49v *marg*, 235, 307; *BialKat* 238v [2 r.]; *KuczKat* 420; *WujJudConf* 95; *RejPosWstaw* 22 [2 r.], 22v; *BudBib Lev* 16/34; *BialKaz* E4v; *BudNT Hebr* 2/17; *CzechRozm* 45v, 54v, 55, 60, 95 (12); *SkarŻyw* 243, 317, 335, 337; *CzechEp* 219, 266, 315, 321, 347, [402]; *ArtKanc* D18, L10, S17v; *GrabowSet* Iv; *LatHar* 28, 44, 53, 92, 164 (13); *KolakSzczęſl* B3; *SiebRozmyſl* E4; Grzech ktory przez pokutę nie iest oczyſciony/ drugie grzechy wnet zá łobą ciągnie. *WujNT* 204, 243, 262, 310, 313, 361 (17); *WysKaz* 20, 37 [4 r.]; *SkarKaz* 278b, 315a, 348b, 514b, 577b [2 r.], 578a; *SkarKazSej* 661a.

»oddalić (*a.* oddalać) grzech; grzech oddalać ſię może; oddalon(y) grzech, od grzechu« [szyk zmienny] (11; 1; 4; 1): *OpecŻyw* 184v; *PatKaz II* 34v [2 r.], 35, 37, 45, 67v, 68 [3 r.]; Piąte ſwięty olej, ktori oddala wſzytki grzechy powſzednie zoſtawaiące po pokucie. *WróbŻółt* H3; *RejPs* 36v; *KochPs* 153; *SkarŻyw* 456, 572; *LatHar* 207; Táką zabawą od pánow/ proźnowánia y pijańſtwá/ y obmowne ięzyki/ y inne proźnoſci y grzechy y vtráty oddálac ſię mogą. *SkarKaz* 80a.

»odkupować (*a. odkupić, a. wykupować, a. okupić (się), a. wykupić*) grzech, z grzechu, od grzechu; odkupienie (*a. okup*) grzechu, za grzech, od grzechu, grzechowi« = *redemptio peccati Vulg* [szyk zmienny] (8 : 4 : 1; 7; 4 : 1 : 1): Iż ktorzyby fie kolwiek tym popiołem polipáli/ dla odkupienia grzechow swoich/ áby cíelefne zdrowie/ y duźną obronę wzięli. *KrowObr* 92, 178, 178v; tym chćiwiey prágnęli przyściá Kryřtułowego/ ktorzyby ie od grzechow wykupił y wybáwił *BibRadz* *6v; *RejPos* 119v; *KuczbKat* 420; *WujJud* 92v, 94, 234; *BiałKaz* B3; áliści niebożetá zbáwienia nie máią/ bo okupu zá fię y grzechy fiwe mieć nie mogą. *CzechRozm* 157v, 14v, 219v, 261; okupze fię z tych grzechow/ zá ktoreś iáko łam znalaz karanie záłłużył *SkarŻyw* 428; *CzechEp* 84; *ReszList* 150, 165; *WerGość* 208; *ArtKanc* B6v; *LatHar* 109; *WujNT* 243, 287, *Col* 1/14; *SkarKaz* 161b.

»grzech (od)nosić (*a. (od)nieść*), noszący« = *wziąć odpowiedzialność za grzech i wszystkie jego konsekwencje; (per)ferre peccatum PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (24 : 3): a tys mój grzech s polłufseństwem nołil. *OpecŻyw* 23, 134v; *MurzNT Ioann* 1/29; *LubPs* L, Z3v; *KrowObr* 68 [2 r.], 155, 182; *BibRadz Is* 53/12, II 100d *marg*; *BielKron* 71; *HistRzym* [89]v; *RejPos* 9, 12, 211, 321; *CzechRozm* 210; *SkarŻyw* 491 [2 r.]; *CzechEp* 303, 304, 317, 366; *ArtKanc* D17v; *WujNT* 237, 1.*Petr* 2/24.

»(od)płacić (*a. przypłacać, a. wypłacać, a. wypłacić, a. zapłacić*) grzech, wedle grzechu, grzechu; zapłata (*a. wypłata, a. wypłacenie*) za grzech, grzechu, z grzechu; zapłacon grzech« [szyk zmienny] (5 : 1 : 1; 7 : 5 : 1; 1): *OpecŻyw* 161v, 185v; Nye plăcił wedle grzechow choć mu kto záwinił *LubPs* X4v, K2v *marg*; teraz im grzechy odpłáci przez cię *BielKron* 113v; *GórnDworz* Ee8; Gdyż iáko Páweł s. piřze/ iż zapłátá grzechu nic inřzego nie iełt iedno łmierć. *RejPos* 223, 224, 231, 261; przeto y Mřza ktora nie iełt inřza od oney ofiáry/ záłługá iełt y wypłáceniem zá grzechy tych/ ktorzy fie iey vczęstnikámi sřtawáią. *WujJud* 230, 230; *WerGość* 231; *ArtKanc* Allv, E4, E6v; *LatHar* 610, 668; *WujNT* 22, 544, Bbbbbbb4v; *SkarKaz* 381b.

»odpuścić (*a. odpuszczać, a. przepuścić, a. przepuszczać*) grzech, grzechom, za grzech, grzechu; odpuszczają się grzechy; odpuszczenie (*a. odpuszczanie, a. przepuszczanie, a. odpust*) grzechu, grzechom, od grzechu, za grzech; (nie)odpuszczon(y) (*a. odpuszczany, a. przepuszczon*) (jest, bywa) grzech; odpuszczający grzech« = *remissio (peccati) PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz; veniae (peccati) Vulg, Mącz, Modrz; remittere peccatum PolAnt, Vulg, Mącz; dimittere peccatum PolAnt, Vulg; dimittere a. donare delictum, ignoscere a. propitiare peccatum, remissio delicti a. errorum Vulg; parcere (super) peccato a. praevagationi PolAnt; indulgentiae Mącz* [szyk zmienny] (326 : 2 : 1 : 1; 4; 620 : 48 : 1 : 1; 146; 1): *BierRaj* 16 [2 r.], 18v, 19v, 22; a racz odpuřyczcz temu vmyerayáczemu człowyekowy wřzchyłtky yego grzechy *PowUrb* +3, +3v; Grzechy tobie łá odpuřczony. *OpecŻyw* 43, 12v, 21v, 43, 43v [3 r.], 46v (25); *PatKaz I* 18v; *TarDuch* B4v, D3; wten kořcioł) czuřł krzeřciański gdzie telko iełt grechom [!] odpuřczenie. *WróbŻołt* T8v, K5v, 31/1, nn7v; *RejPs* 46v; *SeklWyzn* b2, b3, c3v [2 r.], c4v, D (17); *SeklKat* B4v, C2v, C3, C4v, G2 (51); *RejKup* d2, k5, k7, k7v, k8v (8); *KromRozm I* H, H2, I2 [3 r.], I4, K, K3v; aleř kiedy iego naukę/ o panie Chriřtuřie i dobrodzieiřtwach iego vsłřřzáwřzy: grzechów przepuřczęnię i ducha świętego wiarą prawą otrzymali. *MurzHist* Cv, D3v, F4 [2 r.], H3, Iv, I2 (12); Abowięm co iełt łatwięi/ rzec przepuřczámci grzechy twoie/ czyli rzec/ wřtań a chodź? *MurzNT Matth* 9/5, 33v [2 r.], *Matth* 9/6, s. 58v, 73v, *Luc* 1/77 (10); *KromRozm*

II v; *KromRozm III* K5v [2 r.], L8v, M4; *Diar* 70; *LubPs* A5v, F4, *G marg* [2 r.], *Gv marg*, H3v *marg* [3 r.] (34); *KrowObr* A3, A4 [2 r.], A4v [4 r.], B, 1v (185); *RejWiz* 160v, 181; *Leop Lev* 19/22, *Ios* 24/19, *2.Reg* 12 *arg*, *Ps* 145 *arg*, *Sap* 12/11 (17); *BibRadz Ex* 10/17, 23/21, *Lev* 19/22, *2.Par* 7/14, *Ps* 24/18, *Eccli* 2/12 (15); *BielKron* 92, 137, 144v [2 r.], 193, 234 (9); *GrzegRóżn E marg*, F, [F3] [2 r.], F4, G4v, I4; *Veniae in plurali dicuntur vulgus indulgentias vocat*, *Odpuły grzechów. Mącz* 480a, 227a [2 r.]; *OrzQuin* L3v; *RejAp* 28, 111v, 114, 144v, 145, 152, 166v; *GórnDworz* Mm7; *HistRzym* 37v, [39], 115 [3 r.]; *RejPos* 32 [2 r.], 55, 82 [2 r.], 87v [2 r.], 88 [6 r.] (95); *RejPosWiecz*³ 96v, 97, 98, 99 [3 r.], 99v; *zámilczawa p. bóg y odpuścza/ káždego grzechu godnego karánia BiałKat* 173v, 161 *marg*, 166, 171 [2 r.], 198v, 211 [3 r.] (14); *BielSat* D2; *GrzegŚm* 56; *KuczKat* 80, 85 [9 r.], 155, 200 [6 r.], 205 (36); *RejZwierc* 11v [2 r.], 143, 196v; *Nie ieltci Pan pártáczkim lekarzem/ áby doftátecznie vzdrowić y zupełnie grzechow odpuścić niemiał. WujJud* 90, 25v, 52v, 56, 81v [3 r.], 82 (97); *WujJudConf* 64, 79v, 81v [2 r.], 82v, 86v (28); *RejPosRozpr* b3v, b4, b4v [2 r.], c, cv; *RejPosWstaw* [110²], [110³]v, [143³]v [5 r.]; *BudBib* 1.Reg 15/25, *2.Par* 6/25, 27; *BiałKaz* B2v, G2; *rzekł páralizowátemu/ fynu odpuśczone fá tobie grzechy twoie. BudNT* *Mar* 2/5, *Matth* 12/31, *Mar* 1/4, 2/7, 9, 10 (9); *CzechRozm* 85, 86v [2 r.], 101, 108v, 116 [2 r.] (19); *KarnNap* C3, C4 [2 r.], C4v, D, D4v, E3v, E4v; *ModrzBaz* 53, 67v; *y w iedności iego zbáwienie y grzechom [!] odpuśczenie otrzymác mamy. SkarJedn* 16, 22, 27, 30, 31, 49 (10); *KochPs* 44; *SkarŻyw* 4, 81, 91 *marg*, 99, 119 (37); *MWilkHist* I, Iv [2 r.], L [2 r.]; *StryjKron* 350; *CzechEp* 10, 101, 167, 315, 362; *NiemObr* 27 [2 r.], 28, 38 [4 r.], 39, 105; *ReszPrz* 89 [2 r.]; *ReszHoz* 123; *ReszList* 145, 147 [3 r.], 148; *ArtKanc* A18, E6, F11, G12v, G16v (20); *BielRozm* 26; *GrabowSet* B3, I2, N; *LatHar* 9, 10, 19, 27, 28 (72); *KolakSzcześl* B4; *SiebRozmysl* F, [M2]v; *Vfay fynu: odpuścziáć fię grzechy twoie WujNT* *Matth* 9/2, *przedm* 35, 40, s. 13, *Matth* 6/14, 15 (154); *álbo iákie infze karánie/ wedle miáry przeżłých grzechow iuż odpuśczoney. WysKaz* [24], 19, 20, 22 [2 r.], [23], [24] (20); *PowodPr* 35 [3 r.]; *SkarKaz* 158a [3 r.], 203b, 206b [2 r.], 207a, 348a [2 r.] (16); *SkarKazSej* 667b, 672a [3 r.], 684a.

»od grzechu odwodzić (a. odwieść)« [szyk zmienny] (9): *Peccatis amici indulgere*, *Prziyaciela od grzechu nie odwieść. Mącz* 169a; *pokázuie to v Páwła świętego ono gromienie tych ludzi/ ktorzy infze odwodziłi od grzechow tákowych/ w kthorych fámi áż do vfzu tkwieli. KuczKat* 325; *RejZwierc* 135; *CzechRozm* 204; *SkarŻyw* 118; *LatHar* 674; *WujNT* *Tit* 3 *arg*, *Hebr* 12 *arg*, s. 784.

»ofiarować (się) za grzech, dla grzechu; ofiara (a. ofiarowanie) za grzech, dla grzechu; obiata, ofiarowan(y) za grzech« = *hostia a. sacrificium pro peccato a. pro delicto*, *o(b)ferre pro peccato* *Vulg*, *PolAnt*; *oblatus a. immolatus pro peccato a. pro delicto* *Vulg*; *oblatio pro peccato a. delicti* *PolAnt*; *conquisitio piaculi, piaculum, piamen, piamentum* *Mącz* [szyk zmienny] (48 : 2; 98 : 1; 2 : 5); *BierRaj* 19, 23; *OpecŻyw* 103v, 143v; *ia Christus przystępuie do ołtarza, to ielt na krzyż ophiaruiącz fię za grzechy ludu mego. WróbŻolt* I; *RejPs* 60v; *gdyż on sam siebie ivż raczył ofiarować dla grzechow náłzych SeklWyzn* g2, a2v, g2; *SeklKat* P, Y3v; *MurzHist* R4; *KromRozm III* K5 [2 r.]; *Głos páná kriřtuřow/ iż on położył duřę fwą za przyiemną ofiárę Bogu oyczu dla náłzych grzechow LubPs* L2 *marg*; *KrowObr* 51v, 124, 125 [2 r.], 125v, 169v (9); *A będzie fię modlił Aaron nád rogámi iego iednąc w rok/ máiąc sobá krew ktora offiárowaná ielt zá grzech Leop Ex* 30/10; *Ieřliż by ták vbogi był/ žeby niemogł offiárowác zá grzech tych rzeczy kthore fá opifáne [et non potest manus eius*

invenire quae dicta sunt]/ tedy weźmie báránká ná offiárę *Leop Lev* 14/21, *Lev* 8/14, 9 *arg*, 14/13, 14, 19 (18); przyniesie ná ofiárę paloną báráná łónńszczaká/ y gołębiátko/ ábo łynogárlicę ná ofiárę zá grzech [*et filium columbae vel turturem pro peccato*] *BibRadz Lev* 12/6, *Lev* 4 *arg*, 3, 7/37, 8/2, 12/8 (23); Tákíe nieczyłtości oczýsćiáli s siebie obiátámi zá grzech zá włyzytek lud. *BielKron* 36v, 37, 37v [3 r.], 38 [2 r.], 38v [3 r.], 39, 70; *GrzegRóżn* [F3]v; *Mącz* 301c [2 r.], 336d; *RejAp* 60v; *RejPos* 32, 37, 102v, 210v; *WujJud* 156, 232, 233 [3 r.]; *WujJudConf* 180; Ofiárownik ofiáruiący (ofiárę) zá grzech [*expians illud*] ieść iá będzie ná mieýfcu świętým *BudBib Lev* 6/26, *Ex* 29/36, 30/10, *Lev* 6/17, 25 [2 r.], 30 (30); *BiałKaz* B3v; *BudNT Hebr* 7/15; *CzechRozm* 92, 95v, 101, 171v; *KochPs* 59; *ArtKanc* D18 [2 r.]; *LatHar* 76, 81, 271; Ześ niechćiał ániś polubił ofiáry/ y obiáty/ y cáłopalenia/ y ofiáry zá grzech [*hostias et oblationes et holocaustomata pro peccato*] *WujNT Hebr* 10/8, s. 548 *marg*, 633 *marg*, *Hebr* 5/1, 3, 7/27 (15); *SkarKaz* 155b, 156b [2 r.], 158a, 161b, 349b, 488b *marg*.

»z grzechu, grzech, o grzechu, za grzech (o)sądzić (*a.* posądzać, *a.* przysądzać); sądzenie, sędzia grzechu; sądzony o grzech« = *de peccato damnare PolAnt* [szyk zmienny] (4 : 3 : 1 : 1; 1 : 2; 1): Nye wyelz thi łczego pan bog lyudzye ładzicz bądzyc. A on odpowedyzal zgrzechu. *LibMal* 1554/188v, 1554/188v, 191; *LubPs* R4; Páweł też ták nas vczy: Ieśliž łámi grzéchy łwe pořądzáć w łobie będziemy *BiałKat* 171; *RejZwierc* 56; *WujJud* 88v; Przetož Pan Bog dla łámego tylko iednorodzonego Syná łwego/ ktory dla nas ćirpiál y zmartwychwłál/ iełt miłostíwym Sędziem grzechow náłzych *WujJudConf* 95, 95v; *BudNT Rom* 8/3; Co mowiac nie broní fię to/ áby człowiek iáwne^{go} grzechu/ ktory widzi/ łądzić zá grzech nie miał. *SkarKaz* 352b, 6a, 242a.

»na grzech, grzech(u) (nie) pamiętać (*a.* pomnieć)« [szyk zmienny] (9 : 8): Iáć ná się ćiężką pracą mam/ Y grzechowći nie pámiętam. *BierEz* R3v; *WróbŻółt* K6v; *SeklKat* Vv; *MurzHist* 12; á ná grzechy/ y niepráwości ich nie będę więcey pámiętał [*et peccatorum et iniquitatum eorum iam non recordabor*]. *Leop Hebr* 10/17; *BielKron* 72v; *RejPosWiecz*³ 98v; *CzechRozm* 116; *SkarŻyw* 120, [236], 574; *LatHar* 53, 644, 653, 656; *WujNT* 537, *Hebr* 10/17.

»nie patrzeć na grzech, grzechu« [szyk zmienny] (3 : 1): nyepatrziłł na grzechi moye alye na myłofyerdzye łwoye. *BierRaj* 18v; *OpecŻyw* 129; *SkarŻyw* 252; *ArtKanc* S4.

»ku grzechu pobudzać« (1): A gdi nas ten zakał/ ktory pochrcie wnas zołtawa [...] ku grzechu pobudza *SeklKat* V.

»począć (się) (*a.* zacząć się) bez grzechu, przez grzechu; poczęty przez grzechu, bez grzechu, krom grzechu; poczęcie przez grzechu, bez grzechu« [szyk zmienny] (5 : 4; 16 : 10 : 1; 12 : 1): Gdyž tedy twoia miłá matuchna bez pirworodného grzéchu počżeta/ łluffno aby z dułłá ij s ciałem w niebo wzięta. *OpecŻyw* 179v; bo criřtus łzwyatłocz počzał łyą nad przyrodzenie wpannye {maryey} przełz pyeruorodnego grzechu *PatKaz I* 7v, 7, 8, 8v, 9v [3 r.], 11v (16); aboczyem bylo yey myłofczy počżacye przełz grzechu pyeruorodnego, wzyuoczye łzwyątey anny *PatKaz II* 65v, 25v, 48v, 54, 65v, 66v (22); *PatKaz III* 94, 95v, 136; *KrowObr* 145v *marg*, Rr2v; *CzechEp* 192 [2 r.]; Tá błogółáwiona iełt miánowicie miedzy niewiáftámi: bo od troiákiego ich przekłętwá/ wolná vczynioná: to iełt [...] Winy: iż bez grzechu počżęłá *LatHar* 477, 415. *Cf* »czysty, poczęty przez grzechu«.

»w grzechu począć (się) (*a.* zacząć się, *a.* poczynąć się), poczęt(y)« = *in peccato concipere (concipi)* *Vulg* [szyk zmienny] (13 : 9): iám fie w grzechu počżál ij narodzil/ a ty dobry Iezu bęđątz bez grzechu/

pomfęs za mój grzech wziął *OpecŻyw* 23; czo by wprawdzye nyebylo by wgrzechu byla poczatha *PatKaz I* 10, 4v, 11v [2 r.], 13, 14; *PatKaz II* 66v, 73v; Dzyefyathe bog vyedzyl yfz eua myala wgrzechu poczacz fwe fyny *PatKaz III* 91; *RejPs* 76v; *GliczKsiqż* E2v; *LubPs* T6; *SeklPieś* 32; *Leop Ps* 50/7; *GrzegŚm* A3v; *ArtKanc* Mv; *LatHar* 164; Iam w grzechu fię zaczał *SkarKaz* 515a, 577a [2 r.], b.

»(nie) poczytać (a. przyczytać) grzech(u), za grzech; poczytany (a. przyczytan(y)) za grzech, grzech, między grzechy« = (*non*) *reputare delictum PolAnt, Vulg; (non) imputare a. statuere peccatum Vulg* [szyk zmienny] (22 : 11; 4 : 3 : 1): *SeklKat* M4, Nv, R, V3v; Drugá fprawiedliwość ieft/ fprawiedliwość wiary/ gdy nám pán Bóg niepoczytá grzechów nałzych *MurzNT* 3v; *LubPs* H3v; ábowiem mu Pan grzechu niepotzytał zá grzech *KrowObr* 156v, 156v; *Leop Act* 7/60; Abowiem Bog był w Kryfthufie świat fobie iednáiąc/ nie przyczytáiąc im grzechow ich *BibRadz* 2.Cor 5/19, *7; *RejAp* 83v; *RejPos* 310v, 326, 333 [3 r.]; *WujJudConf* 215; *RejPosWstaw* [21³]v, [110³]; A (ták) zá grzech to poczytano [*fuit ... in peccatum*] domowi Iarowehámowemu *BudBib* 3.Reg 13/34; *CzechRozm* 95v; *SkarJedn* 132, 240; *SkarŻyw* 135, 294; *CzechEp* 10, 18; *WerGość* 210; *ArtKanc* L9, L9v, N8; *LatHar* 160; *WujNT Act* 7/60, *Rom* 4/8, 5/13, s. 547, 2.Cor 5/18 [19], Yyyyy4; *PowodPr* 49.

»grzech podjąć (a. przyjąć, a. przyjmować)« = *wziąć odpowiedzialność za grzech i wszystkie jego konsekwencje* [szyk zmienny] (8): Oto yen grzechu nyuczynyl grechi moye podyal ij nyemoci moye fwoya fynołcyá vfdrowyl. *BierRaj* 23v; ijż on baranek będątz niewinny/ z wielką miłofciá przyiał nałfe grzechy *OpecŻyw* 122v; *PatKaz I* 6 [2 r.], 17v; *PatKaz III* 126, 130v; *KrowObr* 208v.

»od grzechu się podnosić« (1): y pierwey fercá káfká fwoiá vprzedza/ áby fię duřzá nářzá ożywiáłá/ á od grzechu podnořlá. *SkarKaz* 347a.

»(po)kajać się, kający się grzechow; (po)kajanie (się) grzechow, za grzechy, z grzechow« = *poenitentia scelerum Modrz* [szyk zmienny] (11 : 3; 4 : 3 : 1): Kořdy ktory chce zbáwion być: Spowiedź naprzod ma vdziáłác/ A fwych się grzechow pokáíác. *BierEz* R3v; *KrowObr* 44, 44v [3 r.], 220v; *BielKron* 202v; *RejPos* 113v, 166 [2 r.]; Bo Chrifus nie ieft pożyteczen/ iedno wierzącym/ y grzechow fie káíącym etc. *CzechRozm* 265, 95v, 257v, 268; á przytym nápominánie do pokáíánie z grzechow. *ModrzBaz* 127, 108v; *KochPs* 111; *SkarŻyw* 358 [2 r.]; *NiemObr* 38, 114, 146.

»grzechem pokalać, pokalan; grzech pokala; zakał grzechu« (1 : 1; 3; 7): *PatKaz III* 96v; nie trzeba tak rozumieć iako byfmy potim niemely ofatkw zakału grzechu ktore wnas zořtawayá pochrcie *SeklKat* V3v, Z3v; *MurzHist* G4; *KuczbKat* 145; *WujJudConf* 246v; *RejPosWstaw* [41²]; Sam tylko grzech pokala człowieká *WujNT* 64, 64 marg, Bbbbbbb2; *SkarKaz* 348b [2 r.].

»grzechem (po)karać (się), karan; grzech karze« [szyk zmienny] (2 : l; 2): ináczey być miáło/ iż gdy kto wzgárdzi on prawdziwy á wdzięczny pokarm niebiełki [...] áby tymże grzechem nie miał być karan *RejAp* 58v; Dawid gdy zořtał cudzołóznikiem y mężoboycá/ tymże grzechem Pan Bog dom iego pokarać raczył. *RejPos* 50v; *RejPosWstaw* [41⁴]; Grzech nas karze Pánie/ przetofmy wzgárdzeni *GrabowSet* B4v; *WujNT* 330.

»grzech pokry(wa)ć (a. zakry(wa)ć); grzech pokryty (a. zakryty, a. nakryty); zakrycie grzechu« = *odpuszczać* [szyk zmienny] (8; 9; 1): BLogořłáwieni fą kthorych Pan odpuřcza złořci/ A iż pokrywa grzechy ich s fwey Bořkyey miłofci. *LubPs* H3v; Vkařz kthorá offiářá fwoiá ludzie vmárlí Swięci grzechy nářze/ przed ftrářfliwym fądem Bořym zákrywáią? *KrowObr* 210; *BudNT Rom* 4/7;

CzechRozm 116 [2 r.], 207, 211v; *SkarŻyw* 183; *LatHar* 160; *WujNT Rom* 4/7, s. 537 [4 r.], 702, Yyyyy4; *WysKaz* 25; *SkarKaz*)(3v.

»pokutować za grzech; pokuta za grzech, grzechu, z grzechu; pokutujący za grzech, w grzechu« [szyk zmienny] (21; 24 : 1 : 1; 2 : 1): Y niechciał iuż mięłá iádác: Chcąc zá grzechy pokutowác. *BierEz* R3; *OpecŻyw* 29, 103, 160v; *PatKaz III* 137v; *SeklWyzn* c3v; *KromRozm I* G4v, H, P; *LibMal* 1554/191; *SeklPieś* 32; *BibRadz II* 141a marg; *BielKron* 44v [2 r.]; *HistRzym* 34, 46v, 111v; Záprawdę záprawdę powiedam wam/ iź wielkie wefele będye w niebie nád iednym pokutuiącym zá grzechy swoie *RejPos* 165; *HistLan* D2; *KuczbKat* 115, 205; *WujJud* 99, 108, 223v; *WujJudConf* 191; *KarnNap* C4; *SkarJedn* 397; *KochOdpr* C; Day Boże nam do pokuty z grzechow [...] ták prętkie y chętliwé powftanie. *SkarŻyw* 26, 32, 294, 309, 337, 358, 511, 571; *ReszHoz* 130; *ReszList* 148; *ArtKanc* A11v, L20v, N4v, Q19v, Q20; *LatHar* 108, 679; *WujNT* 204, 292, 505, Bbbbbbv; *WysKaz* [24].

»grzechu, za grzech (nie) policzać (a. policzyć); policzon za grzech« = *non imputare peccatum PolAnt* [szyk zmienny] (2 : 2; 1): Acźkolwiek zakał niebywa zgładzon [...] / ale przes ochrczenie/ niebywa policzon za grzech. *SeklWyzn* d4; *SeklKat* V, V4; *HistAl* I6v; *BudNT Rom* 4/8.

»(po)mścić (się) grzechu, nad grzechem, za grzech; pomsta za grzech, grzechu, dla grzechu, na grzech« = *wyznaczyć za grzech pokutę* [szyk zmienny] (5 : 1 : 1; 15 : 3 : 1 : 1) : Wiedz iźci P. Bog grzechow mści *BierEz* F4; a ty dobry Iezu będatz bez grzechu/ pomłtęś za mój grzech wziął *OpecŻyw* 23; *WróbŻolt* M8; *RejPs* 223; Tákowe łá boginie twoie [...] / ktore łie po łmierci ludzkiej nád grzechy iádowicie młzczą. *HistAl* K2; *RejWiz* 166 marg, Dd4v; *Leop Iudic* 20/10, *Ps* 38 arg; *RejPos* 106 marg, 234, 244, 245v; á káždy winę y pomłtę grzechu łwego nošić będye. *BialKat* 216, 171 [2 r.], 173v, 225; *RejZwierc* 133v, 174; *SkarŻyw* 263; *ArtKanc* I3, K10, Sv; *ZawJeft* 47; *WujNT* 120 marg; *CzahTr* B.

»grzech (po)pełnić (a. dopełniać, a. wypełniać), dopełniający; grzech (po)pełniony; dopełnienie grzechu« = *implere peccatum, Vulg; se impiare Mącz* [szyk zmienny] (17 : 1; 15; 1): A to tak łie rozumie iz kiedy człowiek ma grzech dopełnic, tedy on grzech naprzod bywa poczęti wolá. *WróbŻolt* C5v, 58/6, 100/8; *SeklKat* G3; *HistAl* I5; *KromRozm I* Cv; ale ta wolá z łercem iego niemogła być kłtemu od vmysłu przywiedziona/ patrząc na wielkość grzechu dopełnioné⁸⁰ *MurzHist* K3, G4; *Impiare se, Pomázác łie dopełnieniem grzechu yákiego. Mącz* 301d; *GórnDworz* Z7v; *RejPos* 243v; *BialKat* 376; *KuczbKat* 115, 195 [2 r.]; *CzechRozm* 60v, 210, 218v; *SkarŻyw* 74, 333; *ReszPrz* 52; *ReszList* 148 [2 r.]; *GórnRozm* M2v; *GrabowSet* M2v [2 r.], N2; *LatHar* 113, 676; *WujNT* 387, 427 marg, *Rom* 3/25, 1.*Thess* 2/16; *SkarKaz* 348b.

»powściągać (się) (a. wściągać), powciągany od grzechu« [szyk zmienny] (5; 1): cy włziczcy grzełá ktorzy zlie vżywaią tego łacramentu/ albo ochrciwłzy łię niehczą powłciegac od grzechu *SeklKat* V2v, X3; *LubPs* K4; *KwiatKsiąź* C4; *RejAp* 83; *WujJud* 86.

»z grzechu, od grzechu powsta(wa)ć; z grzechu powstanie« [szyk zmienny] (15 : 1; 10): łmutki/ kłopoty/ łłkody/ omowy/ ij ijnłłé przeciwnóci ij przełładowanié/ łá znamienité łalki bożé znamiona ij vpominki powftaniá z grzechow *OpecŻyw* 32v, 171, 171v, 190; Wyliczánye przełładowaniá czárthowłkich pokus/ ktore przekazáyá grzełznemu/ áby nie powłtał z grzechu łwe⁸⁰. *LubPs* ee4v

marg, T *marg*, T4 *marg*; *RejPos* 223v; *KarnNap* B2v; *SkarŻyw* A3v, 100, 304 *marg*, 440 *marg*, 507; *ArtKanc* D11v, F3v, F6v, F17v, H15v, I16, M5; *LatHar* 463, 480; *SkarKaz* 279a, 347a, 636b.

»grzechu (po)zby(wa)ć, pozbawić« (7 : 1): Turcy po iákichkolwiek grzechach wodą łobie omywáią łono/ koláná/ głowę/ y ine członki/ mnimáiąc áby tym grzechow zbyli. *BielKron* 165, 457; *HistLan* D2v; zázwdy y ná wšelkim mieýfcu iemu zá to dziékwówáć/ že on z miłóšierdzia šwego/ nas ludzie ftrácóne grzechu pozbáwić [...] raczył. *KarnNap* B2; *KochPs* 27; *ArtKanc* M15v; *WysKaz* 27; *SkarKaz* 156b.

»grzechu (nie) (po)znać (a. uznać)« = (nie) mieć grzech(u); *crimen scire*, (non) *noscere peccatum Vulg* [szyk zmienny] (9): bo ieffcže z mlodu bęđątz barankie^m niewinny^m/ dzieciátkiem mlodem/ ktory grzechu niepoznál/ za nás grzeífneé iako dzijs wielką boletz cirpiál. *OpecŻyw* 22, 23, 134v; Nieuznać więcey grzechu any fmierci *SeklKat* P4; *Leop Tob* 4/13, 2.*Cor* 5/21; *BudBib* I 434b *marg*; *ArtKanc* D10v; *WujNT* 2.*Cor* 5/21.

»przebaczać grzechy« (1): tak že téfz przebáczá grzechy náfze poki iedno wiary fzczéréi a niezmyflonyi nieodpadámy *MurzNT* 3v.

»przepraszać za grzechy, o grzechy« (1 : 1): Ciáło iego potym fyn tego Cefarzá Theodozyus/ z wielką wčáciwošciá przeprałzáiác Páná Bogá o grzechy rodzicow fwoich/ do Konftántynopóla przyprowádził. *SkarŻyw* 90; *SkarKaz* 488b.

»grzechow nie przypisować« (1): ále iż mu Pan Bog grzechow *non imputat*, nie przypifuié. *ReszPrz* 89.

»o grzech przyprawić, przyprawiony« [szyk zmienny] (3 : 2): przypráwili cię o grzech ftárfzy twoi *BielKron* 95, 83v; W Trzećim pokutę przekládáią/ y modlitwy/ ludziom o grzechy przypráwionym flúżące *LatHar* [+ 12], 133, 612.

»grzech przywieść (a. przywodzić), przywodzący« = *kusić, kuszący do grzechu; inducere peccatum Vulg* [szyk zmienny] (4 : 1): Mogł fye ktho z ludu poznác z żoná twoiá/ thedy byś był przywiódl ná nas wielki grzech *Leop Gen* 26/10; *BibRadz* *6v; *SkarŻyw* 491; Ieft pokulá (mowi Auguftynt S.) grzech przywodząca/ ktorá Pan Bog nikogo nie kuši *WujNT* 787; *SzarzRyt* A2.

»w grzech, ku grzechowi, do grzeehu, o grzech (przy)wieść (a. przywodzić, a, z(a)wodzić, a. powodzić, a, wwieść, a. zawieść); w grzech, ku grzechu, do grzechu przywiedzion(y)« = *peccare facere Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (13 : 8 : 7 : 2; 1 : 1 : 1): Dáy mi motz ijžbych od ducha zlóšciwé^g/ ij též od człówieka zlégo/ ku žádnému [!] grzéchui niebył przywiedzion *OpecŻyw* 108v; *WróbŻólt* 004v; aby kroleřtwo fzatańfkie (ktore nas wžadze cieiefne prziwodzi y grzechi rošliczne) wnas było potłumione y wykorzenione. *SeklKat* S2, T, Tv; *BielKom* C5v; *SeklPieš* 32; y przywiódlés o grzech lud Iřráelfki. *Leop 3.Reg* 21/22, 4.*Reg* 21/11; *BibRadz* I 58d *marg*, 2.*Esdr* 13/26, *Ier* 32/35; *BielKron* 34v; *RejPos* 49v, 142v, 202v; *WujJud* 90, 102v; *BudBib* 4.*Reg* 23/15, *Ier* 32/35; Obrzezuy y odćinay zbytki y kochániá twoie/ ktore do grzechu przywodzą *SkarŻyw* 4, 36 [3 r.], 321, 444; *WerGošć* 257; *ArtKanc* L7v; *WujNT* 845; *PowodPr* 52; *CzahTr* C4; *SkarKazSej* 703a. Cf »przywodzić z grzechu w grzech«.

»przywodzić z grzechu w grzech« (1): áby fie vžnawřzy nie przyřzedł záfię ku łálce Páná šwego/ á owřzem iefcže więcey przywodząc onego człówieká ták opuřczónego z grzechu w grzech. *RejPos* 78v.

»od grzechow, z grzechow rozgrzeszać (*a. rozgrzeszyć*); rozgrzeszenie z grzechow, grzechow« [szyk zmienny](3 : 2; 1 : 1): y ciebie kapłanie profzę abys mię rozgrzeszył zwłziłtkich grzechow moich *SeklKat* X, X2v; *KrowObr* 159v; *KuczbKat* 215 [2 r.]; *WujJud* 86; *SkarKaz* 242a.

»rozwiąz(ow)ać grzechy, od grzechow, z grzechow; rozwiąz(ow)anie grzechow, od grzechow, z grzechow; od grzechow rozwiązany; grzechy rozwiązujący« [szyk zmienny] (12; 4 : 1; 5 : 1 : 1; 2; 1): Rozwiązawłły grzéchy ijté/ Vczyń nás ciché czyłté. *OpecŻyw* 190v; Máciu śpráwiedliwy/ rozwiąz nas od grzechow zwiázek náłzych. *KrowObr* 162v, 163, 174, 174v [2 r.], 175, 192, 217v; *RejPos* 117v *marg*; tám [trzeba szukać] rozwiązánia z grzéchów/ gdzie ié wskazano *BialKat* 336, 161 [2 r.], 166; kiedy pokutuiaący ludźie od grzechow rozwiązáni bywáią *KuczbKat* 220; *RejZwierc* 250; *WujJud* 147v, 224; *BialKaz* B4, M4; *SkarJedn* [d9]; *CzechEp* 363; *NiemObr* 38, 153; *LatHar* 33; *SiebRozmysł* Bv; *WujNT* 354.

»(s)karać (*a. pokarać, a. ukarać*) z grzechu, grzech, za grzech, dla grzechu, prze grzech, o grzech, od grzechu, według grzechu; grzech się ukarał, jest (s)karany (*a. pokarany*); (s)karanie (*a. pokaranie, a. niekaranie, a. kaźń*) za grzech, grzechu (G), dla grzechu, grzechu (D), z grzechu, prze grzech; (s)karan(y) za grzech, z grzechu; grzech (A) karzący« = *portare iniquitatem a. peccatum, poena iniquitatis a. peccati PolAnt; peccata arguere a. castigare a. punire Modrz; arguere de peccato Vulg* [szyk zmienny] (26 : 25 : 15 : 9 : 4 : 3 : 1 : 1; 1 : 3; 33 : 7 : 6 : 1 : 1 : 1; 1 : 1; 1): *OpecŻyw* 47; *PatKaz* III 130v; ale za moy grzech łkaral mie yelth bog *LibLeg* 11/55v; Iako pan bog karze lud prze grzechy ich. *RejPs* 123v *marg*; Czo za karanie pan Bog dopułłcza dla takowych grzechow? *SeklKat* G3, G3, I3v [2 r.], K3v, K4 [4 r.], K4v [2 r.] (17); *HistAl* K5; Chce te⁸⁰ Bóg/ abych iá to karanié za grzéch cierpiál *MurzHist* E4v, Gv, L, Pv; *LubPs* H3v *marg*, L *marg*; Duch fwięty [...] wlyłftek fwiát z grzechu iednołtáynie karze. *KrowObr* C2, C4v, 63, 65, 79v; *RejWiz* 95v, 152; Poczynaia fíe Kxięgi Nehemiałła [...]. Są o budowaníu muru okołó Ieruzálem: y o karáníu grzechu ktory fíe tráfil. *Leop* L14v, *Ps* 38 *arg*, ZZ; *BibRadz* I 2d *marg*, *Num* 18/23, 32, *Thren* 4/6 [2 r.], *Ez* 18 *arg*, *Tob* 3/3; *BielKron* 35; álbo áni łam zrozumiełz czym on iednák mułł pokarać grzech twoy *RejAp* 31v; *GórnDworz* Ff2; *HistRzym* 46v, 109v; *RejPos* 51, 84v, 86, 128v [2 r.], 129 [2 r.] (18); *BialKat* 98v, 168v, 171, 378v; *RejZwierc* 56; *WujJud* 63v, 192, 214v; *WujJudConf* 24; *RejPosWstaw* [41⁴]; *CzechRozm* 96, 217; *KarnNap* Dv; *ModrzBaz* 29, 49v, 128; *SkarJedn* 396, 402; *KochPs* 61; on iá o grzech y przelápienie zakonu Bóžego karać miał *SkarŻyw* 262, A4, 36, 263, 310, 462, 544; *CzechEp* 152; *ReszList* 163; *ArtKanc* L12v, S17; Iełli to ná kaźń memu Grzechu: nie wytrwa síłá/ bolu temu. *GrabowSet* C4, B, Cv, C3, Gv, P3; *LatHar* +++2v, 33, 158, 577, 580 (8); *WujNT* 47, 52, 159, 292, 323 (14); *WysKaz* 28; *PowodPr* 17, 75; *SkarKaz* 3a, 8b, 120a, 275b, 381h, Oooo2b, Oooo3b; y nie dał Pan Bog łzczęścia ná nieprzyaioły: áż łię on grzech vkarál *SkarKazSej* 703a, 688b, 695b [2 r.].

»grzech skaźać [= *gładzić*]; skaziciel grzechu« (1; 1): yłz oná myála porodycz łkazyczyela grzechu, pana yezufa *PatKaz* II 45; Włędy odpułtow nadano By iemi grzechy zgkarzano [!] *RejKup* Kv.

»skłaniać się (*a. skłonić się*) ku grzechowi, do grzechu; skłonność do grzechu, ku grzechowi; skłonny (*a. przykłonny*) ku grzechowi, do grzechu« = *pronus in vitia Mącz* [szyk zmienny] (2 : 1; 8 : 7; 5 : 1): Błádzilem, czulf człęto fíe ku grzechowi skłaniaiać. *WróbŻolt* pp8, 124/5; *BielKron* 225v; *Mącz* 325d; iełli białęłowy łá pochopnieyłze/ y łkłonnieyłze ku grzechowi/ [...] przedłię mimo to

wfzytko/ więcey fie łtrzymywáią od złęgo *GórnDworz* Aa2; *RejPos* 49v [2 r.]; *KuczKat* 420; *WujJud* 77, 90, 90v, 102v [2 r.]; *KarnNap* F3; *SkarŻyw* 271, 542; ráczże nas dźiś twa mocą záchowywáć y wfpomágáć/ ábyfmy fię tego dnia do żadnego grzechu nie łkłonili *LatHar* 18, 31, 236, 445; *SkarKaz* 348b [2 r.], Ooooc, Oooo2c.

»słżyć grzechowi; sługa grzechu« = *peccati minister PolAnt, Vulg; servire peccato, servus peccati Vulg* [szyk zmienny] (7; 5): a on ięft bogiem ięgo y łlugą grzechu łwego *SeklKat* D4v; A łzátáńfka łpráwá y včzynek ięgo ięft/ łlżyć grzechowi *RejPosWiecz²* 93v; *BiałKat* 216; *GrzegŚm* 20; *BudNT Gal* 2/17; *CzechRozm* 220v; *WujNT Ioann* 8/34, *Rom* 6/6, *Gal* 2/17, Bbbbbbb4v; *SkarKazSej* 692b [2 r.].

»grzech (s)plódzić« [szyk zmienny] (6): *MurzHist* L2; gdy pan Bog ty/ ktorzy tákowy grzech plódzą/ á onęgo fie dopułfczáyá káże wodą á vthopyenyem kárác. *GliczKsiąż* D7v; *SeklPieś* 31; *GórnDworz* Z7v; *SkarŻyw* 262; *GórnRozm* Dv.

»grzechu sprawi(a)ć się (a. sprawować się)« (3): Wielkie przekáfky miewaia Kiedy fię grzecho [!] łprawiaią. *RejKup* i4v; *LubPs* R4 marg; *BiałKat* 173v.

»sromać się grzechu, za grzech; posromocon przez grzech« = *erubescere de delicto Vulg* (1 : 1; 1): Bo fromaiącz fie grzechow łwych pokutowali *WróbŻółt* kk6v, oo6; Sromayćie fie [...] przed kxiążęćiem y łędzim zá grzech *Leop Eccli* 41/21.

»w grzechu trwáć, trwájący; grzech trwa« = *permanere (in) peccato PolAnt; peccatum manet Vulg* [szyk zmienny] (8 : 1; 1): Gdy fie zá łwięte mniemáią/ W ciężkich grzechoch łami trwáią. *BierEz* L; ále theraz powiádaćie iż widzimy/ przethoż grzech w was trwa. *Leop Ioann* 9/41, *Os* 9 arg; *HistRzym* 120v; *KuczKat* 135; *BudBib* I 372a marg; *BudNT Rom* 6/1; včzynki miłóšierne nie pomagáią człowiekowi w grzechách trwáiąćemu *WujNT* 243, *Rom* 6/1, s. 828.

»ubłagać grzechy, za grzechy; ubłaganie za grzechy, grzechow« = *odpokutować, odpokutowanie za grzechy; repropitiare delicta Vulg; propitiatio pro peccatis PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (1 : 1; 16 : 2): Iż Kryłtus ięft vbláganie zá grzechy náłze. *KrowObr* 165, 210, 210v; *BibRadz Ioann* 4/10; *GrzegRóżn* M2; *RejAp* 52; *KuczKat* 200; *RejPosWstaw* 22 [2 r.]; *BiałKaz* B3v; *CzechRozm* 94; *SkarŻyw* 491; *CzechEp* 252; Skąd powinien był we wfzytkim być podobny bráćiey: áby fię słał miłóšiernym y wiernym Arcykáplánem do Bogá/ áby vblágał grzechy ludu. *WujNT Hebr* 2/17, s. 697, 1.*Ioann* 2 arg, 2, 4/10; *SkarKaz* 488b marg; *VotSzl* Bv.

»(u)chronić się, uchronienie grzechu« [szyk zmienny] (3 : 2): *GliczKsiąż* N5; *LubPs* Y2 marg; Kupiec fię ledwo możę [!] vchronić grzechu *BibRadz Eccli* 26/35; TEn łtan Małżeńłtwá S. y Sákráment Pan Bog połtánowić raczył [...] ku vchronieniu á vwiárowániu grzechu nieczyłtego *WerKaz* 285, 285.

»(u)czynić (a. poczynić), udziałác grzech; uczyniony grzech; uczynienie grzechu« = *facere peccatum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (39 : 1; 6; 1): *BierRaj* 23v; Bo aczkowyek [!] by nyektory człowek vczynyl wfchylłtky grzechy łzwyatha thego a yęftli by thy trzy modlitwi bili mowiony przy yęgo łzkonanyv. thedy mu bądą odpułfczony wfzyłchthy [!]. *PowUrb* +4; *PatKaz* II 23; *SeklWyzn* f3; *SeklKat* B3, Kv; *RejKup* t7v; *GliczKsiąż* B7v; *KrowObr* 78v; *Leop Tob* 12/10, 1.*Ioann* 3/4, 8, 9; *BielKron* 3; *OrzQuin* F2; *HistRzym* 48v, 53v; *RejPos* 100v; *RejPosWiecz²* 93v; *KuczKat* 135, 321 žp;

BialKaz A4v [2 r.]; *A* iesli by grzechy poczynił [*peccata fuerit perpetratus*]/ będą mu odpuszczone. *BudNT Iac* 5/15, 1.*Ioann* 3/4, 8, 9; *CzechRozm* 233; *SkarJedn* 273; *SkarŻyw* 83, 333 [2 r.], 502; *CzechEp* 317, 338; *WerGość* 204; *GrabowSet* H4; *LatHar* 113; *WujNT Ioann* 8/34, 1.*Petr* 2/22, 1.*Ioann* 3/4, 8, 9, *Bbbbbbb4v*; ále vczynienie grzechu/ to grzech. *SkarKaz* 348b, 514b; *SkarKazSej* 692b.

»w grzechu, z grzechem umrzeć (*a.* umierać, *a.* pomrzeć, *a.* zemrzeć); w grzechu dokonywać żywota; w grzechu umierający« = *umrzeć bez rozgrzeszenia; mori propter peccatum PolAnt; mortuus in peccato Vulg* [szyk zmienny] (11 : 1; 1; 1): ktorzy w grzechach śmiertelnych bez wiary vmieraią *SeklWyzn* b4v; *SeklKat* Y4; *KrowObr* 157v; *Leop Num* 27/3; *BielKron* 260v; Wtóry towarzyszył ktoremu sie fni to że w piekle był/ łą bogacze y mocarze te⁸⁰ światá/ ktorzy bez wątpienia przez káznodieie śpowiedniki wiedzą że w grzechách krom śkruchy vmieraiący do pieklá idą *HistRzym* 98, 91v; á zlituycie sie nád tą nędzną á bárzo ochorzálą dzieweczką fwoiá/ tho iest/ nád dużyczką fwoiá/ ktora práwie iuz śnadź w grzechu swoim dokonywa żywotá fwego. *RejPos* 256; *BudBib* 2.*Par* 25/4; *LatHar* 647; *WujNT* 620, 828; *WysKaz* 15, 20.

»umrzeć, schodzić bez grzechu« (1 : 1): Bo nieiednáko wfzyfcy zte⁸⁰ światá zchodzą/ ále iedni z grzechámi cięfzkiami/ [...] á drudzy bez grzechu żadnego *WujJud* 203; *WysKaz* 20.

»upadać z grzechu w grzech« (1): Srogie záflepienie grześznego/ ktory záfwdzi co dáley tim więcej wpada z grzechu w drugi grzech *LubPs* Y3 *margin*.

»w grzech, w grzechu, grzechem upaść (*a.* upadać, *a.* wpaść, *a.* wpadać); w grzechu, grzechem, w grzech upadły; grzechu, w grzech upad(ek) (*a.* wpadnienie); w grzech, przez grzech upadający (*a.* wpadający)« = *lapsare, lapsio, lapsus Mącz* [szyk zmienny] (56 : 3 : 2; 6 : 2 : 1; 6 : 3; 1 : 1): Smyluy fya tez myli panye nád onimy. Ktorzi przełmya w grzech vpadly *BierRaj* 19v, 19v; *OpecŻyw* 59; y mouy tako Szwyáty grzegorz o zaprawdą yfz ny{e} wupadzye grzecha myla panną {marya} yesth oczyfzeczyona *PatKaz II* 67v, 32v, 36, 37, 41 [2 r.], 66 [2 r.] (17); *PatKaz III* 93; *WróbŻolt* pp; *RejPs* 197; *SeklWyzn* Dv; *SeklKat* V3; *RejKup* 12v; *LibMal* 1551/160v; *MurzHist* L2v; *LubPs* A5v, L3v; *KrowObr* 62v, 176v; *Leop* QQqq5; iż ty rzeczy pożyteczne łą zháwieniu/ á od Kryftulá wftháwione zwłáfzczá pokuthá/ kthora po krćie człowieká w grzechy wpadáiącego rozgrześza. *BielKron* 236, 93, 152v; *Mącz* 180b [2 r.]; *HistRzym* 56v, 99; *RejPos* 87v, 89, 102v, 109v, 120v (16); *KuczKat* 115; *RejZwierc* 196v; *SkarJedn* 161; Tenże targ czyni czárt przez grzech śmiertelny vpadaiącym *SkarŻyw* 173, 36, 59, 168, 291, 300 (9); Iż Pan Kryftus przed łámą męką fwą/ nośząc ná łobie ołobę vpadłego grzechem narodu ludzkiego / z tey łtrony modlił sie *CzechEp* 200, 200; *WujNT Rom* 1 *arg*, s. 527, *Hebr* 6 *arg*, s. 762 [2 r.], 801; *WysKaz* 23; *SkarKaz* 577a, b; *GostCast* 26. *Cf* »upadać z grzechu w grzech«.

»(u)strzec (się) (*a.* wystrzegać się, *a.* ostrzegać się) grzechu, od grzechu; wystrzeganie grzechu; strzegący się grzechu« [szyk zmienny] (25 : 2; 1; 2): ktora potym na pvfzczy miefzkała/ ftrzegacz sie grzechv *SeklWyzn* d2; *SeklKat* Xv; *Yan* [...] wyflawyáyac [...] w trzećim [łiście] Gáyá nyeyákyego ku miłofci Bożey y fpołeczney/ á ku záchowányu práwey/ á wyftrzegányu złey náuki y grzechu pobudza *KromRozm II* c4v; *GliczKsiąż* D8v, E6v, N5; *RejPos* 129v *margin*, 131v, 146v, 214v; *RejZwierc* 53v;

SkarŻyw 324, 332, 335 [2 r.], 371, 394; WerGośc 254; WisznTr 32; ArtKanc M3; LatHar 133, 134, 137, 626, 637, 676; WujNT 783, 804; WysKaz 18; SkarKaz 577b.

»grzechu, grzechowi (u)wiarować się; grzechu, od grzechu uwiarowanie (się)« [szyk zmienny] (17 : 1; 11 : 1): Pyerua regula szwyatofzyczy yeft grzechom fyą uyarouacz PatKaz III 141; SeklWyzn c4v, e2v, f3; SeklKat Kv, K3 [2 r.]; Co wđdam moim zdányem nye práwye źle yełifz to ci co wtem łą dla vwyárowána grzechow czynyą. GliczKsiąż P3, P3; OrzList c2v; RejPos 228v; KuczbKat 220 [2 r.]; KarnNap B4v; SkarŻyw 317, 507; WerKaz 280, 285; ArtKanc M14, N3v; LatHar 250, 421, 462, 665; KołakCath C5v; WujNT 527, 533, Zzzzz4v; WysKaz 46; SkarKaz 312b.

»od grzechu, z grzechu uzdrawiać (a. uzdrowić); grzech jest uzdrowion« [szyk zmienny] (1 : 1; 1): Naprzod krzeft, ktori vzdrawia od grzechow y ożywia od łmierci. WróbŻółt H3; HistRzym [118]; ArtKanc Mv.

»(u)zna(wa)ć (a. pozna(wa)ć) grzech; (u)znać się w grzechu, do grzechu; uznanie (a. poznanie, a. rozeznanie) grzechu; grzech poznany = być świadomym swego grzechu; cognitio peccati Vulg, PolAnt; agnoscere a. cognoscere peccatum Vulg [szyk zmienny] (39; 2 : 1; 21; 1): Początek zbawienia iełth grzechow poznanie BielŻyw 102, 145; RejPs 176; iż kiedy kto vznakfzy łprzykazania bożego łwoie grzechy [...] obaczy/ cięłzki gniew bozy SeklWyzn c3v; A takowy grzech bywa poznany przez przikażanie Boże SeklKat Q4, A3v; GliczKsiąż D7v; LubPs B6 marg, E3v; KrowObr 227v, 228; Leop 2.Reg 19/20, Rom 3/20; BibRadz *6v, I 136b marg, Rom 3/21 [20]; RejAp 19; RejPos 11v, 14v, 134v, 165v, 307 marg, 328; RejPosWiecz³ 98 [5 r.], 98v, 99v; WujJudConf 64, 76; CzechRozm 95v [3 r.], 96 [2 r.], 166, 218, 218v (11); KochPs 76; Przeto y łam fię do wielkiego grzechu łwego zna SkarŻyw 80, 429, 527 [2 r.]; ArtKanc H16v, L20v, M3, N7v, N8, P6 [2 r.], S4v; GrabowSet P3; LatHar 110, 131, 206; WujNT Rom 3/20, 7/7; SkarKaz 638b; SkarKazSej 697b.

»westchnąć za grzechy« (1): iż ktorey godziny wełtchnie człowiek za grzechy, odpufciłz iemu WróbŻółt nn7v.

»od grzechu (w)strzyma(wa)ć się, wstrzymanie się« [szyk zmienny] (3 : 1): ábowiem tho iełth rzecz łfta/ iż ci kthorzy łie od grzechu łtrzymać nie mogą/ [...] widzą łálnie że to ná co łe myłł/ á żądza przeciwko przyłtoiełftwu wiedzy/ iełth złe/ á niepoczłiwe GórnDworz Ff4; WujJud 191; WujJudConf 190v; WujNT 452.

»dla grzechu, za grzech wstydzic się (a. wstydać się); za grzech się wstydzący« [szyk zmienny] (1 : 1; 1): RejPos 311; dla grzechow náłzych nie chcemy fię włtydzic ArtKanc R17v; Włafne łumnienie/ przed włzyłtkim łwiátem/ zá twoie grzechy fię włtydzące. LatHar 669.

»wybawi(a)ć (a. zbawic) od grzechu, z grzechu, grzechu; wybawion(y) od grzechu, z grzechu; wybawienie od grzechu, z grzechu; wybawiciel od grzechu« = a peccato liberare Vulg, PolAnt; a peccato salvare PolAnt; salvus a peccato Vulg [szyk zmienny] (19 : 5 : 2; 3 : 2; 1 : 1; 1): bo przelz to ymyą upadly byua wznyefyon grzełzny z grzechow uybauyon PatKaz III 124v; WróbŻółt V6, V6v, mm4; Iefus iełt żydowłkie łlowo wykłada fię zbawyciel bo ten zbawia nas grzechow náłłych SeklKat O2v; LubPs Xv; KrowObr 76v, 155, 165; Leop Tob 4/11, Eph 2 arg; BibRadz *6v [2 r.], Sap 10/13, Matth 1/21; RejPos 33v [2 r.]; KuczbKat 25; WujJud 221; RejPosRozpr b4; CzechRozm 56v, 106v, 122v; KarnNap E2v; bez ktorey łálki y wybáwienia z grzechow nienáyduiem SkarŻyw 198, 2; nie

znam áni mam żadne⁸⁰ infzego wybáwićielá od grzechow y śmierći. *CzechEpPORz* **4; *ArtKanc* B6v, K3v; *LatHar* 176, 341; *WujNT Matth* 1/21, s. 243, *Tit* 3 arg.

»grzechy wykorzeni(a)ć« [szyk zmienny] (4): Chcefli grzechy wykorzenitz/ a tznót ferce napelnitz? modl fie. *OpecŻyw* 54; *SkarŻyw* 595; *WujNT Cccccc*; *SkarKaz*)(3v.

»wyliczać (a. wyliczyć) grzechy; wyliczanie (a. wyliczenie) grzechow« [szyk zmienny] (14; 10): *SeklWyzn* c4; Grzechi wżifłtki nafze nie ielt ci powynna rzec przed kaplanem wyliczać *SeklKat* V4v; *RejKup* n4v; *MurzNT* 33v; *LubPs* Y2; *BibRadz* I 278d marg, *Os* 4 arg, *Am* 1 arg [2 r.]; *WujJudConf* 82; *LatHar* 111, 113, 136, 137; Spowiedz przed Ianem z wyliczánim grzechow *WujNT* 12 marg [idem Cccccc] 12, 129 [2 r.], 478 marg, 1.*Cor* 6 arg, s. 817, Cccccc [2 r.]; *SkarKaz* Oooo2c.

»wymowić się (a. wymawiać, a. omawiać, a. obmowić) z grzechu, grzech, od grzechu, grzechu; wymowka z grzechu, o grzechu« = *excusatio de peccato PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (3 : 2 : 1 : 1; 4; 2): Ale iuz teraz trudno fie máią wymowić z grzechu fwoiego. *RejPos* 61v, 61v, 333, 335 [3 r.]; *BiałKat* 66 [2 r.]; Lecż ninie wymowki nie máią o grzechu fwem. *BudNT Ioann* 15/22; ále iefzće imo to wżyfłtko przed Bogiem fie krył/ wćiekał/ y grzech fwoy omawiał. *CzechRozm* 218; *CzechEp* 141; *WujNT Ioann* 15 arg, 22.

»wysłuchać grzechow« (1): ieltem to gotow tobie wczynić (bráćie miły) to ielt/ wyflucháć grzechow twjch *KarnNap* C4v.

»(wys)powiadać (się) (a. powiedzieć) grzechu, z grzechu, za grzech; (s)powiedzieć (a. (o)powiadać) grzech; spowiedź (a. wyspowiedanie) grzechu; spowied(a)ny grzech« = *confiteri pro peccatis a. peccatum Vulg; confessio delicti Modrz* [szyk zmienny] (43 : 2 : 1; 5; 7; 2): Spowyedamfya tobye namyłofcywffi oycze ij boże wfłechmogáci mogych grechow *BierRaj* 18v; Dáymi przez nagié grzéchow mych wyfpowiedaniyé/ ftarégo człowieka ze wlfytkiémi wczynki fwymi zewletz *OpecŻyw* 126, 178v; *SeklKat* X; *KrowObr* 158v, 159 [2 r.], 159v; y powiadam fie zá grzechy fynow Iíráelfkich *Leop* 2.*Esdr* 1/6, *Ier* 16 arg; *RejFig* Bb; *BielKron* 38v; *HistRzym* 45v [2 r.], 48, 64; bez pochyby obaczmy że ku Spowiedzi grzechow/ należą ony rozmaíte Ofiáry *KuczbKat* 210, 155, 300; *WujJud* 83v [3 r.], 86v, 89 [2 r.], 264v; nie Bogu ále kfiędzu powiedz polzeptem grzechy? *CzechRozm* 73; *ModrzBaz* 64v; *SkarŻyw* 91, 185, 292 [2 r.], 393, 573; *ReszList* 157; Spowiedź záfię zálecono [...] kiedy przed Ianem Chrźćicielem grzechy iáwnie opowiadano *LatHar* 109, 118, 119, 136, 137, 685; *WujNT Matth* 3/6, s. 12 [2 r.], 108, *Mar* 1/5, s. 129 [3 r.] (17); *WysKaz* [23]; *SkarKazSej* 707b.

»wyswobodzić od grzechu, z grzechu; wyswobodzony (a. oswobodzony), oswobodzenie od grzechu« = *liberatus a peccato Vulg* [szyk zmienny] (1 : 1; 2 : 1): á iż wżyfłcy przezeń ofwobodzeni będąc od grzechow/ do Bogá y żywotá wiecznego przychodzą? *CzechRozm* 174, 206v; od wżelkich grzechow y mąk rácz nas wyfwobodzić *LatHar* 278, 417; *WujNT Rom* 6/18.

»wyzn(aw)ać, wyznawający grzech; wyznanie grzechu« = *confitens peccatum Vulg, PolAnt; confiteri peccatum PolAnt, Modrz* [szyk zmienny] (40 : 3; 10): Niewas łobie Lekcze tego. A wiznai fwoy przedemną grzech *RejKup* c2; *MurzHist* Q3; *BielKom* D4; A ták thu Pfalltes czyni wyznánie grzechow *LubPs* Y2, Y2v marg, Z3, aa4, bb2 marg; *Leop* 3.*Esdr* 1 arg, *Bar* 2 arg, *Mar* 1/5; *BibRadz* 2.*Esdr* 1/6, *Ps* 50 arg; Schodziło fie wiele ludzi do niego około Iordaná z Iudee y Ierozolimu/ ktore krźcił w Iordanie rzece/ wyznawájące grzechy fwoie. *BielKron* 137, 71, 77v; *HistRzym* 30; *RejPos* 177, 218 [2

r.]; *BiałKat* 168v *marg*; *HistLan* D2; *KuczbKat* 200, 360, 390; *WujJud* 86v; *WujJudConf* 81v; *BiałKaz* M4; *BudNT Mar* 1/5; *CzechRozm* 107v, 211v, 257, 257v; *KarnNap* C4v; *ModrzBaz* 64v; *SkarŻyw* 80, 82, 185, 263, 320, 373, 572; *WisznTr* 27; *GrabowSet* V2; *LatHar* 132, 290; *SiebRozmyśl* I; *WujNT* 387; *SkarKaz* 316b, 349b, 514b; *CzahTr* B3v; *KlonWor* 53.

»wyzwolić (*a. wyzwaląć*) od grzechu, z grzechu; wyzwolony od grzechu« = *liberatus a peccato Vulg* [szyk zmienny] (5 : 2; 8): Boże wŹytkich dobrze żywiących wyzwol mię flugę twe⁸⁰ ze wŹytkich grzechow *TarDuch* D6v; *SeklKat* V3v; *KromRozm II* m2 [2 r.]; *KrowObr* 168, 169, 188; *RejPos* 261; *KuczbKat* 415; *KochPs* 194; *WujNT Rom* 6 *arg*, 22, s. 661, 697; *SkarKazSej* 698a.

»zachować (się) (*a. uchować*) grzechu, od grzechu, przez grzechu; zachowany (*a. uchowany*) od grzechu, grzechu, przez grzechu; zachowanie (*a. uchowanie*) od grzechu, grzechu« = *conservare sine peccato Vulg* [szyk zmienny] (13 : 11 : 5; 13 : 3 : 1; 5 : 1): fluffalo ku czczy yego/ matką fwą gdzye dzyeuyącz myefyńczy odpoczyuacz myal od grzechu by won/ nye upadła zachouacz *PatKaz I* 14, 3v [2 r.], 5, 6v, 15, 17, 17v, 18v; *PatKaz II* 31v, 36v, 39, 40, 45v (9); *PatKaz III* 93 [3 r.], 95, 96v; profszimi abis raczil zwelkiego fwe⁸⁰ miłofierdzia odpufcić grzechi naŹe a tey noczi w fdrowiu bez grzechu zachowac *SeklKat* C4v, C3v [2 r.], V3v; *SeklPieś* 6v; *RejAp* 186; *WujJud* 221; *KarnNap* F3; záchoway nas wŹzego grzechu *ArtKanc* T8v, H14v, T18; od niegoś z rozmaitych niebefpieczeństw wybáwiony/ grzechow vchowány *LatHar* 673, 33, 45, 73, 148, 476 (15); *SiebRozmyśl* E; *WujNT Iudae* 24; *WysKaz* 16.

»zachow(yw)ać [= *nie odpuszczać*] grzech« = *peccatum servare Vulg*; *differre punitionem PolAnt* [szyk zmienny] (3): TEn ktory fie chce mścić/ od Pána Bogá náydzie pomfthę: á grzechi ie⁸⁰ chowaiąc záchowa. *Leop Eccli* 28/1; *BudBib Iob* 14/16; *LatHar* 146.

»zakry(wa)ć [= *zataić*] grzech; grzech zakryty« = *obtegere peccatum Mącz* (2; 1); *Mącz* 442b; Abowiem tym iednym grzechem/ ták iáko gi thu Pan wykłádác raczy/ iz nie vwierzyli w mię/ iuż y ine wŹytki grzechy zákryteby być muŹiály *RejPos* 129v; *WujJud* 89.

»grzechy ż(a)maz(ow)ać [= *gładzić*], zamazujący; wymażą się grzechy; zmazanie grzechow« = *delere peccata PolAnt* [szyk zmienny] (6 : 1; 1; 1): Íam thylko grzechy náŹe krwią fwoią zámázał *KrowObr* 155v, 49v, 155v, 175, 176v, 192; Pokáyćie fię przeto y náwroćcie fię áby wymázály fię grzechy wálŹe *BudNT Act* 3/19; *SkarJedn* 272; *SkarŻyw* 294.

»zamilcza(wa)ć grzech, grzechu; zamilczenie grzechu« [szyk zmienny] (1 : 1; 2): abowiem im dłuŹey człowiek zamilcza grzechy fwe niefpowiadaiącz fie ich tym mgleyŹe bywaią cznoty iego. *WróbŻółt* K6; W zámilczeniu grzechow íchnęły moye nędzne kości *LubPs* H3v; *BiałKat* 173v; *LatHar* +++2.

»zamknąć (*a. zamykać*) pod grzechem, pod grzech; zamknion(y) pod grzechem, pod grzech« = *concludere sub peccato Vulg* [szyk zmienny] (2 : 2; 8 : 2): WŹyŹyćfią pod grzéch od pana zámknieni *MurzHist* Fv; *RejAp* 45v, Ff3; *RejPos* 19 [4 r.], 118v, 129v, 130; OwŹzem káŹdego infzego człowieká pod grzech zámknął: wŹyŹtkich grzeŹznymi być opowiedział *CzechRozm* 210; *CzechEp* 221; *ArtKanc* P6; *WujNT Gal* 3/22.

»grzechu zapomnieć (*a. przepomnieć*), zabaczyć, zapamiętać« [szyk zmienny] (4 : 2 : 1): a moich wŹyŹtkich grzéchow racź zapamiętat *OpecŻyw* 159v; *LubPs* L3v; *BibRadz* I 158c *marg*; weyŹrzy ná

mé trołki/ Zábacz mych grzéchow/ vłkromń gniéw fwoy Bołki. *KochPs* 35; *SkarŻyw* 74, 441; *LatHar* 190.

»grzechem zarażać się, zarażon(y); grzech zaraża; zarażenie grzechu« [szyk zmienny] (1 : 26; 1; 4): ytefz gdy baczymy yako fyą tym grzechem dułza zaraza *PatKaz I* 16v, 17v; bo yułzch była przed yey począczym wzyuoczye yey matky oth ducha fzwycętego od uyekow oczyfzcyona y uyyąta oth wfzelkyego zarazeny grzechu *PatKaz II* 70v, 82; A iż człowiek káždy grzechem fwoim zaráżony będąc/ iáko w ciemnicy nie obacza thego/ częgo potrzebuye wiedzyeć iego fmyłł przyrodzony *BielKom nlb* 3, B3v; *BielKron* 2, 35; *HistRzym* 66; *RejPos* 48, 54v, 103v, 143, 153v (18); *CzechRozm* 88v, 206, 208, 240v; *CzechEp* [402].

»za grzech, grzechem zaslepi(a)ć; grzech zaslepi(a) (a. oslepi); grzechem, dla grzechu, prze grzech, za grzech zaslepiony; grzechu, w grzechu, zaslepienie (a. ślepotą)« [szyk zmienny] (3 : 1; 12; 10 : 1 : 1 : 1; 2 : 3): Slucháycie żydowie zapamiętali/ grzéchy wáfłémi zaflepienij *OpecŻyw* 116; Pleban rołgniewawfy fię prec fię bierze/ powiedaiac iż grzech zaflepył kupczą. *RejKup* n3, p5v; Záflepyenye w grzechu. *LubPs* B6v marg, K3v [2 r.], N5v marg, R6v marg, Y3 marg; *RejAp* 2, 24; *GórnDworz* Bb3; owfzem thákim záflepia oczy/ áby fie nie obaczyli/ zá grzechy ich *RejPos* 67, 3, 64 [2 r.], 67, 68, 79 (19); *KuczbKat* 345; *RejZwierc* 184, [193]v.

»grzech (za)taić; grzech zatai się; grzech taj(em)ny; grzechu tajemnie« [szyk zmienny] (5; l; 7; l): bo pán Kryftus niechciál wziawitz grzechu Iudáfłowégo / daiątz nám przyklád/ ijze nikt niemá wziawitz grechu taiemnégo *OpecŻyw* 94v; Vkradł mi kálámarz fmieczy/ Chcąc zátaić ná cię grzechy *BielKom* Dv; Iż fie nigdy w złościwych zátaić grzech nye może *LubPs* O4v marg, E3v marg, K3v, hh6v; *HistLan* F2; *KochPs* 99; *SkarŻyw* 185 [2 r.]; *LatHar* 114, 131, 160; *SkarKaz* 4a.

»grzechy zatrzyma(wa)ć; grzechow zatrzymanie« [szyk zmienny] (15; 5): Gdyż tedy Pan dał tę moc Kápłanom zátzymawác y odpufzczác grzechy/ tedyc iáfna rzecz iefł/ że oni w tym fędziámi byli vftáwieni *KuczbKat* 210, 210, 245; *WujJud* 89; *RejPosRozpr* b3v; *KarnNap* C4; *SkarŻyw* 91, 597; *NiemObr* 27, 28, 38 [2 r.], 39; *LatHar* 111; *WujNT przedm* 40, s. 383, 387 [3 r.]; *SkarKaz* 206b.

»zawrzec [= zakazać] pod grzechem« (1): Acz pifmá to połwiadfzáią/ iż Pan wfzytko zawárł pod grzechem *RejAp* 38.

»z(d)jąć (a. odjąć, a. wyjąć) grzech, od grzechu, z grzechu; grzechowi odjąć się; wyjęty od grzechu, z grzechu; odjęt grzech« = *aufferre a. mundare peccatum Vulg; peccatum tollere PolAnt* [szyk zmienny] (7 : 1 : 1; 1; 4 : 1; 1) : *PatKaz I* 13v, 16; *PatKaz II* 69v, 72v, 73; A ná cożby ocyec fyna ofwyęć myałby fie ftárác/ yákoby ná wzgárdzenye ludzkye/ y owłfem áby go od grzechow odyął nyechay go nye dopusći fwyęć. *GliczKsiąz* O6v; Proźbá o zmiłowanie Páńfkye áby Pan zyąwfzy grzech z nas/ przyjął nas w fwięte miłofierdzye fwoye. *LubPs* M2 marg, hh6v; *Leop Is* 27/9; *RejPos* 326; *GrzegŚm* 41; *BudNT 1.Ioann* 3/5; á żeby był człek náprzodku nierzekł: po fkázoney náturze ktorą z oycá mam niemogę fię grzechowi odiać/ áni dobrze czynić *SkarŻyw* 263; *ReszPrz* 57; *ArtKanc* E8v; *WujNT Rom* 11/27.

»w grzechu, z grzechem zejść (a. schodzić); w grzechu schodzący« [szyk zmienny] (5 : 1; 1): Tego fie theż pewnie nádziewał/ iż ty dułzyczki ktore miały zeydz w grzechu pirworodnym/ pewnie

nie iemu doftać miály. *RejPos* 26; *WujJud* 202v; *SkarJedn* 273; co pomocno duży wgrzechách fchodzący/ by ią dobrze przy ofierze wfpominano? *SkarŻyw* 278; *WysKaz* 20, 22, 32.

»grzech zetrzeć« [szyk zmienny] (5): A tu nie potym ucź/ iż tego grzechu twoiego s liebie zetrzeć ani złożyć możełz żadnemi wymyły fwiátá tego *RejPos* 169, 36v, 158v; *SkarŻyw* 286; *MWilKHist* F3.

»(z)gładzić (a. zgładzać, a. wygładzić) grzech; grzech się gładzi; zgładzenie grzechu; grzech (jest, bywa) (z)gładzon(y) (a. wygładzon); grzechu gładziciel« = *aufferre a. delere peccatum PolAnt, Vulg; tollere a. exhaurire peccatum, destitutio peccati Vulg* [szyk zmienny] (107; 1; 22; 21; 1): a tu pan iezus krzeft wftawil/ ij dál motz by grzechy gładzil. *OpecŻyw* 36v, 39; *RejPs* 76v; Maczanie/ albo zanorzenie w wodzie dziecięcia/ znamionwie zgładzenie/ a vmartwienie grzechv pirworodnego. *SeklWyzn* d3v, d4; *SeklKat* D3v, O3, T4v; *RejKup* g5v, i8, Nv; *MurzHist* Fv; *MurzNT Ioann* 1/29; *KromRozm II* e4, t; *KromRozm III* E6; *LubPs* H3, Zv, Z3v; wkthorycheście [mszałach] łobie nápiáli y natzynili rozmáithych/ Przytzyńcow [...] grzechow wżyftkich gładzicielow *KrowObr* 167v, 49, 68v, 69v, 70v, 81v (12); *Leop Ioann* 1/29, *Hebr* 10/11, 1.Ioann 3/5; *BibRadz* *6v [2 r.], II 88a marg, 133b marg; *BielKron* 457; *RejAp* 12v; *HistRzym* 57 [2 r.]; *RejPos* 89 [2 r.], 236; *RejPosWiecz*² 91 v; *RejPosWiecz*³ 98; gdy grzech będzie wygładzon/ zginie chćiwość *BialKat* 190v, 161 [2 r.], 173v, 196, 253v, 288v (10); *KuczbKat* 155, 195, 200, 420 marg; *WujJud* 108, 160, 223 [2 r.], Mm6; *RejPosWstaw* [21³] [2 r.], 22; *BudBib Is* 44/22, *Eccli* 3/31; *BialKaz* B2, B2v [4 r.], B3, B3v; *CzechRozm* 24, 54v, 94, 115v, 171v [3 r.], 210v, 261v; *KarnNap* C3v; *KochPs* 35; Grzechy fię weściem do zákunu/ profelfyia y pokutą gładzą. *SkarŻyw* 333 marg, 92, 112, 264, 552; *CzechEp* 66, 116; *WerGośc* 259; *ArtKanc* A13v, B4v, B12, F6, I3v (9); *GrabowSet* P4 [2 r.]; *LatHar* 86, 102 [3 r.], 178 [3 r.], 285, 342 [3 r.], 358, 677; *SiebRozmyśl* H2; ták y Chrifus raz ieft ofiárowan áby grzechy wielu zgładzil [ad multorum exhaurienda peccata] *WujNT Hebr* 9/28, s. 13, 108, 243, 275, *Ioann* 1/29 (20); *WysKaz* 19, 26 [2 r.]; *SkarKaz* 158a, 161b, 515b [3 r.], 577b, Oooo2a.

»grzechem, grzech, w grzechu (z)grzeszyć; grzechem grzeszący, grzeszny; grzeszący grzech« = *peccare peccatum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (9 : 1 : 1; 1 : 2; 1): Sg[rze]filyem przecyw [twemu] zakonu [...] obzarftwem nycziftota załd[ro]lcya námyewanym vraganym ij gynimy grzechi *BierRaj* 18v; *PatKaz I* 4v; *LibLeg* 11/55v; Grzech zgrzełyło Ieruzálem *Leop Thren* 1/8; *BibRadz* 1.Ioann 5/16; *RejPos* A5v, 50v [2 r.]; *SkarŻyw* 185, 338 [2 r.]; *WujNT* 136, *Rom* 7/13, 1.Ioann 5/16; *WysKaz* 16.

»(z)mazać (się) [=pokalać (się)] (a. pomazać) grzechem; grzech zmaże (się); zmaza (a. pomaza) grzechu; zmazan(y) (a. pomazany) grzechem, grzech« = *impiatus Mącz* [szyk zmienny] (5; 2; 19; 13 : 1): a wyprozni mie od zmáz grzechu wffelkié⁸⁰ *OpecŻyw* 97, 183; *PatKaz I* 1 [2 r.], 7v, 11v, 12; tą panną grzech nyezmazał *PatKaz III* 110v, 139; yepli fye záfy grzechy zmázą przeciwko łumnyenyu/ nye fá álbo nye trfáya członkami páná Kryftułowemi. *KromRozm I* H2; *GliczKsiąż* Dv; *LubPs* I4v, Z3; *KrowObr* 171, 177, 177v; *BibRadz* I 18c marg, 351a marg; *Mącz* 301d; *SarnUzn* Dv; *RejPos* 32, 153v; *KuczbKat* 45, 200; mamy żywot wieczny/ do ktorego żaden grzech zmázany niewchodzi *BialKaz* B2v; *KarnNap* A4, Cv; *SkarŻyw* 283, 320, 341, 479, 569; *KochTr* 23; *ArtKanc* D19, O16v; *GrochKal* 11; *SiebRozmyśl* L; *SkarKaz* 577a; *SkarKazSej* 660b, 702a marg.

»znosić (a. znieść, a. przenosić, a. przenieść) grzech; zniesienie grzechu« [szyk zmienny] (7; 1): Ieden zdrugiego chce znofyc Grzechy a fwoich ma dofyc. *RejKup* h8; *RejPos* 36v, 158v; Ty gładzilz

nieprawość á przenosiłz grzech z ołtátkow dziedzictwá twego *KuczKat* 375; *WujJud* 83; *GrabowSet* Iv; *WysKaz* 29; A oczyścienie y znieśienie grzechu było: fkaranie mężoboyce. *SkarKaz* 315a.

»związ(ow)ać grzech; związka, z(a)wiąz(ow)anie grzechu; związan(y) grzechem, w grzechu, grzech« [szyk zmienny] (2; 13 : 4; 6 : 1 : 1): Sen iefth [...] grzechow związanie *BielŻyw* 137; *RejPs* 215v; Aby wflýłzał płáčz onych írodze w grzechach związánych *LubPs* X3v; Dobry pałterzu Pietrze/ łáfkáwie przyimi wzdychánie modlitw náłznych/ y grzechow zwiąłki rozwiéłz. *KrowObr* 162v, 168v, 172, 172v, 174v, 175 (10); y iáká dał moc związowác y rozwiézowác grzechy fwiátá thego/ łługom fwoim. *RejPos* 117v *marg*, 87, 118v, 136, 302v; *BiałKat* 161; *WujJudConf* 84; *BiałKaz* M4; *SkarŻyw* 595; *NiemObr* 38 [2 r.]; *ReszList* 151; *LatHar* 276, 431.

»bez grzechu żyć« [szyk zmienny] (2): á ieśli y bez grzechu nam wiadomego żyie/ czćić go wielce winni ieftełmy *SkarŻyw* 589; *GrabowSet* M3.

»w grzechu, z grzechem żyć; w grzechu żywiący« [szyk zmienny] (3 : 1; 1): *SeklWyzn* d2v; Póki żydzi w pracy byli/ W grzechoch hániebnych nie żyli *BielKom* D7; *LubPs* cc3v; Zaden fię ná to nie odezwał/ áby żyć z takim grzechem miał *SkarŻyw* 305; *CzechEp* 206.

Wyrażenia: »grzech Adamow(y) (a. Jadamowy), pierwszego ojca Adama itp., pirow(sz)ego człowieka, (pierwszych) rodziców, przodka, pierwszego wieka« = *grzech pierworodny* [szyk 20 : 4] (8 : 7 : 4 : 2 : 2 : 1): *OpecŻyw* 1, 103v; *PatKaz I* 11; *WróbŻółt* aa3, aa4; *SeklWyzn* D; *KromRozm II* i3; *SeklPieś* 32; ábowiem ták ieftełmy przez grzech Oycá náłzego pirowłzego Iádámá fkáżeni/ iz fami przed otrzymá náłzými bárzo fię łobie podobamy *KrowObr* 189v; *HistRzym* 6, 54, [118]; To iefł/ áby w fwey niewinności/ prze grzech przodków fwoich [...] nie zginął *RejPos* 153, 14v, 344; Wiedzieli też y to/ że iefł pewnym á niepochybnem lekárftwe^m onych wflýłtkich niemocy dułznych/ ktore ná ludzki naród z Adámowego grzechu fprawiedliwie przypádły. *KarnNap* B; Vpadek y grzech rodziców náłznych. *SkarŻyw* 261 *marg*; Bółmy byli iuż zginęli/ śmiercią wieczną potráceni/ prze grzech człowieká pirowłzego *ArtKanc* N9; *LatHar* 668; *WujNT* Bbbbbbb4v; *SkarKaz* 84b, 314b, 349a, 516b.

»grzech bálwochwálstwa« (3): Grzech bálwochwálftwá iefł przemierzły fwiętym. *LubPs* D3 *marg*; *SkarŻyw* 341; *PowodPr* 4.

»brzemię grzechow« (8): Składay przedfię fiebie brzemie. Swoich grzechow iako mozes *RejKup* 14v; *LubPs* T3v *marg*; *KrowObr* 70v [3 r.], 152, 153; *SkarŻyw* 25.

»grzech chciány« (1): O iáko iefł rzecz cudná káiác fię gdy kogo karzą/ bo ták wydzielz grzechu chciánego [voluntarium peccatum Vulg]. *BudBib Eccli* 20/4.

»choroba grzechu; grzechem zachorząły« [szyk 3 : 2] (4; 1): Podobnoś zápomniál iáko Dawid nárzekał będąc thą chorobą grzechu fwego zaráżony *RejPos* 81, 81, 256 *marg*; *SkarJedn* 30; *SkarŻyw* 112.

»ciało grzechu« = *corpus peccati PolAnt, Vulg* (11): Wiemy to że ftáry on náłz człowiek półpołu iefł s nim vkrzyżowan/ áby ciáło grzechu było zniłczżone *GrzegŚm* 20, 20; *RejPosWstaw* [110³], [110³]v; *BudNT Rom* 6/6; *CzechRozm* 77, 220v; *WujNT Rom* 6/6, s. 543 [2 r.], 698 *marg*.

»grzech cielesny« = *libido, illicita a. vetita venus, volutatio Cn* [szyk 9 : 6] (15): *PowUrb* +; Przes to łlowo mechari rozumie fię wflzelki nieczifti ciełefni grzech *SeklKat* K, K3 [2 r.], K3v, K4, K4v;

BielKron 246; *HistRzym* 73; *SkarŻyw* 569; *ReszHoz* 129; *ReszList* 148; *WerGość* 254; *LatHar* 286; *WujNT* 698 marg.

»ciężki (jest) grzech; ciężkość (a. ciężar) grzechu« = *peccatum aggravatum a. grande PolAnt* [szyk 68 : 17] (63; 22): *PowUrb* +; *BierEz* L; *OpecŻyw* 29, 84v, 93v, 94v, 103; *RejPs* 182; Nieprawdę mowyc cielki zawłze grzech. *SeklKat* M3, E2; *RejKup* p3; *KromRozm I* Iv, O2v marg, O3; *MurzHist* Cv, G3v, G4, Q, Q2v; *KromRozm II* m2; *LubPs* L3v [2 r.], L4v marg, N3v, N4v marg, T3v (9); *SeklPieś* 19, 31 v; *KrowObr* 49v; *BibRadz Gen* 18/20, 20/9; *BielKron* 81v; *HistRzym* 86v; *BialKat* 378v; *KuczbKat* 170, 200, 315, 350; *WujJud* 85v, 86 [2 r.], 202v; *BudNT przedm* a3v; *CzechRozm* 238v; *KarnNap* C2, C3, E3v; przetoż y my máiąc przed sobą tak wiele świadkow/ to ieft przykłađow y żywotow y ípraw pobożnych świętych Bożych/ íkłađaiąc ciężar grzechow przez ćierpliwość kwapmy sie wdroę *SkarŻyw* A4v, 168; *ReszPrz* 49; *ArtKanc* L8 [2 r.], L20v; *GórnRozm* M2v; *ActReg* 24; *LatHar* +2v, 25, 27, 79, 131 (12); *KoľakCath* C4v; *SiebRozmyśl* I4; *WujNT* 51 [2 r.], 120, 212, 387, 430 [2 r.] (13).

»grzech cudzołostwa« (1): gdy fiedziál w ciemnicy íkowany í przykazania Herodowégo/ ijj go karál z grzechu tzudzoloftwa *OpecŻyw* 47.

»grzech cudzy« = *peccatum alienum Vulg* [szyk 10 : 8] (18): A tak juź ydź gdzie dowyechy Tam że ífacuy czudze grzechy *RejKup* n6; *HistRzym* 87v, 102; *RejPos* 234v marg; *CzechEp* 304; *KochFr* 94; *LatHar* +++2, 118, 507, 599, 610; Bo íługá Chriftuśow nie ma grzechow odpufzczáć ábo zátrzymawáć/ iedno z pilnym rozíádkiem á z wważeniem grzechow: áby nie był vczeftnikiem cudzych grzechow *WujNT* 387, 1. *Tim* 5/22; *SkarKaz* 83a, 514b; *SkarKazSej* 703b. Cf *Zestawienie*.

»członek grzechu« (1): Owa nam każe [...] wykorzenić á pohámowáć członki grzechu. *RejPosWstaw* [21²].

»człowie(cze)k grzechu« = *homo peccati Vulg* [szyk 6 : 1] (7): *KromRozm I* G4; ábowiem nie przyidzie dzień Christuśow iefliby pierwey nie przyźlto odstápienie: y byłby obiáwion człowiek grzechu *CzechEp* 351, [414]; *WujNT* 2. *Thess* 2/3, s. 716 [2 r.], 780.

»grzech doczesny« (1): Tedy figuruiąc to Pan/ záwždy rofkázował íobie báránki ofiárowáć ná vbłáganie grzechow ná on čás ludzkich doczełnych. *RejAp* 52.

»grzech główny« [szyk 5 : 5] (10): O grzechách głównych. *LatHar* 129, 130 marg, 744, 749. Cf »siedm grzechow głównych«.

»grzech (jest) jawny« = *peccatum manifestum Vulg* [szyk 7 : 7] (14): á gdi przymie pokutę yawná dla iawnich grzechow: tam potim może mu dáć ípowiednik albo iego pafterz odpufsti *SeklKat* X3, X3; *LubPs* E3v marg; *RejPos* 214v; *SkarŻyw* 100, 184, 511; *WujNT* 1. *Tim* 5/24; *SkarKaz* 279a, 352b; *SkarKazSej* 664b, 675b, 702 [2 r.].

»lekki grzech« [szyk 4 : 1] (5): áczkolwiek teź nieiákiey Pokuty potrzebuią lzeyfze grzechy/ ktore Powfzedniemi zowá. *KuczbKat* 200; *WujNT* 52, 584; *WysKaz* 18 [2 r.].

»grzech ludzki, ludu (a. ludzi, a. człowieka)« = *peccatum populi PolAnt, Modrz; delictum populi, peccatum hominis Vulg* [szyk 89 : 14] (64 : 39): *OpecŻyw* 39; Dla tego teź mnie wyfluchas) bom ia gotow cirpieć bicżowania (za grzechy ludzkie) *WróbŻoľt* N2, B6v, I, N2, Y4, Z4v; *SeklWyzn* a2v, Dv; *LibMal* 1554/190v; *MurzHist* G4; *KromRozm II* e4 [2 r.]; *LubPs* B4, E3v, R3, T4, Y2, Z4; *KrowObr* 49, 124, 125 [2 r.], 125v, 208v; *Leop Lev* 9 arg, 2. *Esdr* 1 arg, *Sap* 11/24, *Hebr* 2/17; *BibRadz* *6v,

I 274, 461, 3.*Esdr* 9/2; Zá grzech lepak ludu poľpolitego, zábił ná ofiárę Kozlá *BielKron* 38, 38v [2 r.]; *OrzQuin* Z3v; *LeovPrzep* B3, H3; *RejAp* 52; *GórnDworz* Ff3; *HistRzym* 50v; *RejPos* 32, 64 [2 r.], 88 [2 r.], 102v, 210v, 309 *marg*, 317; *RejPosWiecz*² 91 v; *BiałKat* 288v; *WujJud* 88v; *RejPosWstaw* 22 [2 r.]; *BudBib* 3.Reg 8/34; *BudNT Hebr* 2/17, 7/15; *CzechRozm* 60, 171v [3 r.]; *ModrzBaz* 49v [2 r.], 128, 144v; *SkarŻyw* 243, 310, 332, 353, 462 (11); *ReszPrz* 82; *ArtKanc* E3v; *LatHar* 98, 358; *SiebRozmyśl* H2; *WujNT* 27, 402, *Rom* 3 *arg*, *Hebr* 2/17, 7/27, s. 816; *WysKaz* 28 [2 r.]; *PowodPr* 30; Bo poľpolicie ludzkie grzechy widzím/ á ná fwoie nie pátrzym. *SkarKaz* 279b, 203b, 242a, 515a, b, 577b, 611a [2 r.], 638a; *SkarKazSej* 695b [2 r.].

»makuła grzechu« (5): czyalo mouyą panny maryey zyadama wzyąthe makul adamouego grzechu na fyą nyeprzyyąło *PatKaz I* 11, 1 [2 r.]; *PatKaz II* 41v, 73v.

»mały (a. maluški) grzech« [szyk 18 : 4] (22): *BierEz* R3v; *PatKaz III* 130v; *KrowObr* 79v; *BielKron* 36v; A fnádniey dziś y mniefzy grzech ielt zgwałćić fwiątą wolą twoię y poľtánowanie twoie/ niźli namniefzłego człówieká á ledá wrzędniká tu dánego á przełożonego fwiátu od ciebie. *RejPos* 284; *WujJud* 204; Gdyż tedy zá máły grzech on wyľtępek wľzytcy máią [*parum grande parumque vitandum scelus putetur*]/ y niepráwie zá godny wiárowánia fądzą/ ktory może pieniądźmi odkupić *ModrzBaz* 79; *SkarŻyw* 140, 142, 335, 337; *WujNT* 22, 163 *marg*, 310, 529, Yyyyy4; *WysKaz* 18, 20; *SkarKaz* 313a [2 r.]; *SkarKazSej* 700a [2 r.].

»grzech męzczyński« (1): Ty znaľz Pánie izem ielt czyftha od wfzelkiego grzechu męfczyńkiego [*quia nunquam concupivi virum Vulg*]. *BibRadz Tob* 3/16.

»grzech młodości« (6): To ielt/ grzechy młodości iego doprowadzą go áż do śmierći hániebney. *BibRadz I* 281a *marg*, *Ps* 24/7; *LatHar* 53, 644, 653, 656.

»grzech mordowania« (1): Pánie Iezuśie/ przymi ducha moie⁸⁰/ á odpuść im ten grzech mordovánia mego. *BiałKaz* G2.

»grzechu nieczystość (a. nieczystota)« [szyk 3 : 2] (5): tedyć nic po krwi páná Iezu Kryťtá Syná Bożego/ poniewaľz popioľ otzyśćia od nietzyľtości grzechow? *KrowObr* 92, 92, 92v, 97; *BibRadz I* 63d *marg*.

»grzech nieczysty« = *piaculum Vulg*; *fornicatio PolAnt* [szyk 22 : 18] (40): *PatKaz III* 130v; O tym teź fzoľte y dzieľiate przykazanie boże vczy/ abyľmy nieczynili grzechv nieczyltego *SeklWyzn* f3, d2v, f3; *SeklKat* B3, K, Kv [2 r.], K3, K3v, K4 [2 r.], K4v [2 r.]; *GliczKsiąż* B7v [2 r.]; *Leop Lev* 19/29; *BibRadz Gen* 19 *arg*, II 2a *marg*, 74c *marg*, *Act* 15/29; *GrzegŚm* 21; *KuczbKat* 320 *marg*, 321; *WujJudConf* 246v; *RejPosWstaw* [110²], [110³] [3 r.]; *SkarŻyw* 442, 574; *WerKaz* 280, 285; *ArtKanc* M3; *LatHar* 113; *SiebRozmyśl* L; *WujNT* Zzzzz4v. Cf »cudzoľostwo a nieczysty grzech«.

»grzech niedbaľści« (1): Abowiem Pan Bog zá ten grzech niedbaľści á niewdzięćności ludzkiej/ ták záľlepi oczy człówiecze/ iz chocia iáwnie widzieć będą/ thedy nic nie zrozumieią *RejPos* 67.

»grzech niedowiarstwa« (7): Grzechu niedowiarľtwá trudno fie vftrzedz. *RejPos* 129v *marg*, 129v [3 r.], 130 [2 r.], 131v.

»grzech nieposłuszeństwa« (1): y ten doľyć vdřęćzenia z ludem ľwym miał/ zá grzech niepoľľufzeńtwá *BiałKat* 168v.

»grzech nierządny« = *libido, illicita a. vetita venus, volutatio Cn (1)*: Yáko tedy chwalem Ariŕtoteleŕowe mnimánye o ożenyenyu/ że we trzydzyeŕci y w íŕeŕci lath męłłczyzná ożenić fie ma/ [...] thák teź tego nye gányem w osmnałcye/ we dwádzyełcyá dla vwyárowányá grzechu nyerządneho *GliczKsiąź P3*.

»grzech niesprawiedliwoŕci« = *iniustitiae culpa JanStal (2)*: Dla tego teź oŕobliwie zákazano iełt flowy iálnymi cudzołóŕtwo/ iz [...] grzech teź nieŕprawiedliwoŕci w łobie zámýka *KuczKat 320*; *SarnStat 137*.

»grzech niewiádomoŕci« = *error PolAnt (3)*: Ofiárá zá grzech niewiádomoŕci. *BibRadz Lev 4 arg, Num 15 arg, 25*.

»(nie)winien (a. (nie)winny) grzechu, od grzechu« = *reus sceleris a. delicti Vulg [szyk 10 : 7] (13 : 4)*: aby twoia dułła náŕwięłłá/ iako zádne⁸⁰ grzechu nieiełt winná/ tako teź zádne męce niemá bytz poddaná *OpecŻyw 81*; *PatKaz I 11, 13v*; *PatKaz III 96, 137v*; *WróbŻółt H8, 31/2*; *LubPs L2 marg*; *Leop Ios 7/12*; A fynowie Izráełłcy niechay iuź więcey nie przychodzą do Przybytku zgromádenia/ áby nie zołtháli winni grzechu [*ut ferant poenam peccati*] *BibRadz Num 18/22*; *BiałKat 253v*; *RejZwierc 175*; *WujNT 51, 93, Mar 3/29*; *WysKaz 22 [2 r.]*.

»niewolnik grzechu, u grzechu; niewola (a. niewolstwo) grzechu« = *servus peccati Vulg [szyk 12 : 2] (6 : 2; 6)*: A ieliź tu ná ŕwiećie bęđący z łáłki y z dáru Bożęgo mogli wiedźieć ferc ludzkich myłli y táiemnice: iákóź więcey niemáią wiedźieć/ gdy wyzwoleni z niewolęy grzechu y ciáá/ w ónym królełtwie odpoczywáią *BiałKat 158v, 243v*; Kto czyni grzech/ niewolnik iełt grzechu. *BiałKaz A4v*; *CzechRozm 30 [2 r.]*; *ArtKanc A16*; *SiebRozmyśl Cv*; *WujNT Ioann 8/34, s. 531 marg, Rom 6/17, 20, s. 661*; *SkarKazSej 692b, 698a*.

»grzech pełen (a. pełny, a. napełniony), (jest) pełno« = *plenus delicti Vulg [szyk 11 : 9] (18 : 2)*: *OpecŻyw 76v*; *WróbŻółt 16/14*; *RejKup m6, o3v*; Yákoź tego grzechu włłędzye pełno by náđknął myedzy ludźmi *GliczKsiąź D7v, D8v*; Corki twoiey niewydáy ná nierządnoŕć/ áby fie ziemiá niełplugáwiłá á niebyłá pełná grzechu nieczyłłthęgo [*ne coataminetur terra et impleatur piaculo*] *Leop Lev 19/29*; *BielKron 467*; *RejPos 164v, 235, 261v*; *SkarŻyw 168, 484*; *GrabowSet B4v*; *LatHar 38, 147*; *SiebRozmyśl 12*; *WujNT 2.Tim 3 arg, 2.Petr 2/14*; *SkarKaz 245b*.

»grzech pi(e)rworodny, pi(e)rw(sz)y« [*szyk 109 : 48] (148 : 9)*: bo onę chwálęmy/ iijz iełt wyięta od przekłęcia Ewinęgo/ dlá grzechu pirworodného *OpecŻyw 179v, 179v*; *PatKaz I 1, 3v, 4v [2 r.]*, 5v, 6 [2 r.] (28); *PatKaz II 25v, 31v, 34v, 35v, 36 (32)*; *PatKaz III 93 [4 r.]*, 94, 96v, 136 [2 r.]; *WróbŻółt Ev, K6*; *SeklWyzn d3v [2 r.]*, d4; *SeklKat Q4*; Iełt my ta nauka dána Gdym do Adama połłana. Po vpadku onem ięgo Czo pyrwy grzech vrołł łniego. *RejKup m4v, p4v*; *KromRozm II a4v*; *KromRozm III B6*; *GliczKsiąź Dv*; *LubPs T6*; *SeklPieś 31v*; *KrowObr 46v, 159v*; *BibRadz I 63d marg*; *BielKron 1v marg, 4 [3 r.]*, 37v, 132v, 138v (11); *HistRzym [118]*; *RejPos 2, 15v [3 r.]*, 16v, 17, 25v (19); *BiałKat 253v*; *RejZwierc 124v, 196v, 197v*; *WujJud 26 [2 r.]*, 63, 63v, 90, Mmv; *RejPosWstaw 22*; *CzechRozm 222v*; *KarnNap A, F2v*; *SkarJedn 273*; *SkarŻyw 91, 268, 358*; *CzechEp 192*; *LatHar 476, 477, 500, 548, 566, 672, 677*; *WujNT 237, 541 [2 r.]*, *Tit 3 arg, Yyyyy3v, Aaaaaa4v*; *WysKaz 26, 27, 32*; *PowodPr 35*; *SkarKaz 577b [2 r.]*, *Oooc [2 r.]*.

»grzechowi, w grzech, pod grzech poddany (a. wdany)« [szyk 10 : 6] (14 : 1 : 1): przytym czyą pytham czo yeft chwalebnyey y mouycz yfch cryftus myal matką od kozdego grzechu nyeuynną/ czyly grzechu poddaną *PatKaz I* 13v; *PatKaz III* 113; A łhateczmij [!] łzą wgrzech wdani *RejKup* p5v, r7v; *LubPs* L2 marg, L2v; *BibRadz I* 5b marg; *RejPos* 14v; *GrzegŚm* 22; *WujJud* 48v; *WujJudConf* 77v; *CzechRozm* 116v; *WujNT* 543 [2 r.], 545 marg; *SkarKazSej* 660b.

»powszechny grzech« = *pierworodny* (1): nie chcą baczyć ná ón powfzechny grzech: który od iednego á pierwfzego rodzicá ná wŷyftki rospłodzony ieft *BiałKat* 253v.

»grzech (jest, stawa się) powszedni« = *venialis culpa, minima a. ignoscibilis noxa, leuius peccatum Cn* [szyk 57 : 8] (65): *OpecŻyw* 178v; *PatKaz I* 10, 11v; *PatKaz III* 95v, 139; *WróbŻołt* H3; Takowe też grzechy łtawaią fię powfzednie gdi nanie nie przifwalamy albo też przeftawŷi ich wezmiey rozgrzeŷenie bo ych pan Bog nam niepoczita. *SeklKat* Q4v, Q4v; *KromRozm I* [H3]; *KrowObr* 70v [2 r.]; *GórnDworz* Z7v; *KuczbKat* 200 [3 r.]; *WujJud* 64 marg, 203, 204, 218, 221, 223, Mmv; *LatHar* 111, 187, 199; *WujNT* 21 marg, 27 [2 r.], 136, 310, 361 (10); á zwłafzczá Kálwin y Luter/ nie kłádą żadney roznoŷci miedzy grzechem ŷmiertelnym á powfzednim. *WysKaz* 15, 15 [5 r.], 19 [4 r.], 20 [7 r.], 27 [2 r.], 31 (26); *SkarKaz* 313a, 577a, b [2 r.].

»grzechu, od grzechu prožen (a. próżny)« [szyk 6 : 5] (7 : 4): Y owŷsem nikt nye yeft/ yáko fwyádŷfy Sálomon/ ktoryby mogł rzec / czyfte yeft ferce moye/ prozenem grzechu *KromRozm III* D5, D5v; Lecz ich ŷubtylne ciálá iuz od náŷzych rozne/ Bo od grzechu/ od ŷmierci/ iuz ná wŷyftkim próżne. *RejWiz* 115; *Leop Eccli* 49 arg; *BielKron* 160v, 215; *RejPos* 228v, 234v; *BiałKat* 226; *BiałKaz* K2v; *ArtKanc* L3.

»grzech przemierzły (a. omierzony); mierziaczka grzechu« [szyk 3 : 2] (4; 1): a przeto na zadny czafz by namnyeyfzy marya panną nyebyla u cryftuła wmyerfzytce grzechu *PatKaz III* 95v; Y iáko to ieft y dziŷ grzech przemierzły v Páná/ kiedy kto opuŷciwŷy łzczyrą prawdę Páná ŷwego łzuka iey v czártá łprofnego *RejAp* 180; *RejPos* 200, 202v; *RejZwierc* 69.

»przeszły, pi(e)rwszy, przeminęły grzech« = *praecedens delictum Vulg* [szyk 20 : 5] (21 : 3 : 1): Wrociwŷy fię w pirwŷy grzech práwie im wzgárdzili *LubPs* Sv; *Leop Rom* 3/25; Y w tey mierze práwo poŷpolite naibárziewy by fię obładziło/ ktore złoczyńce/ nie prze grzech przefzły karze/ [...] ále dla przyŷłego czáfu *GórnDworz* Ff2; *WujJud* 223; *SkarŻyw* 166; *NiemObr* 114; *ReszHoz* 130, 132; *ArtKanc* Mv; *LatHar* 190, 489; *WujNT* 12, 16, 47 [2 r.], 57, 236 (12); *WysKaz* [23], [24].

»grzech przyszły« [szyk 1 : 1] (2): Ogarnęło mnie od prawice łzczefcie ŷwiata tego, z lewice nieŷzczefcie, przed łobą marna chwała, za łobą lubowanie w przyŷłych grzechach *WróbŻołt* K7; *LatHar* 489.

»grzech pychy« (2): oto yufch grzech pychy uczynyl lucyfer w nyebye *PatKaz II* 23 25.

»grzechem, przez grzech, za grzech skażony (a. zakażony); skaza przez grzech« [szyk 7 : 6] (7 : 4 : 1; 1): *PatKaz I* 10v; *PatKaz II* 78v; Aczkołwiek zakał niebywa zgładzon/ y żądza/ dla łkażonego grzechem przyrodzenia/ ale przes ochrczenie/ niebywa policzon za grzech. *SeklWyzn* d4; *KromRozm III* B; *LubPs* N5v; *KrowObr* 43v, 116, 189v; *RejWiz* 188; *RejPos* 332v; Widzę to dobrze że tego ieft wielka potrzebá/ iżby fię pierwey/ o náŷzey łkázie przez grzech mowiło *CzechRozm* 206v, 206v; *SkarŻyw* 268.

»skrucha za grzech, grzechu; grzech skruszony« [szyk 13 : 3] (14 : 1; 1): Druga modlytwa ktora gdi kto mowy mayac skrucha za swe grzechi lupelne odpusczenie otrzima. *BierRaj* 21v; *SeklWyzn* g3v; *SeklKat* F2, L4v; *KromRozm I* H [2 r.]; rozgrzeżsam cię od wżyftkich grzechow przedemną fpowiedanych y skruczonych. etc. *KrowObr* 159v; *KuczbKat* 205; *LatHar* 261; *WujNT* 16, 47, 636 marg; *SkarKaz* 120b, 245b, 422b; *SkarKazSej* 707b.

»skryty grzech« [szyk 4 : 2] (6): thymże obyżaiem zakon Boży/ odkrywa skryte grzechy *KrowObr* 44; *HistRzym* 48v; *LatHar* 53, 607; *SkarKazSej* 675b, 688a.

»grzech sodomski« (2): dawno by zyemya y nyebo upadlo by tak za nas marya nyeprofyła czafto dla grzechow bog tak łodomfkych yak nyeczyftych aby tak bylo myal uczynycz *PatKaz III* 130v; *WujNT* 795.

»spros(t)ny grzech; sprośność grzechu« = *peccatum sceleratum, scelus Vulg* [szyk 61 : 6] (49; 18): *HistJóz* Av; *RejPs* 56v; *RejJóz* H4 [2 r.]; *KromRozm II* m2; Láfkawy odpuscic raczyfz sprośność grzechu mego *LubPs* H3v, K3, K3v, N4, O4v [2 r.], Sv (14); *Leop Iudic* 20/10, *Ez* 16/52; *RejAp* 114; *RejPos* 177, 180, 181, 200 [2 r.], 202 (16); *RejPosWiecz*² 95v; *HistLan* F4; *KuczbKat* 85; *RejZwierc* 48, 53v, 57, 59v [2 r.], 63v (9); *WujJud* 86; *SkarŻyw* 50, 125, 444, 491; *ReszHoz* 129; Ale kiedy y ná ten sprośny grzech on młodzieniec pozwolić niechciał/ powiedział dyabeł *WerGośc* 255, 270; *WerKaz* 285; *ArtKanc* P4v; *LatHar* 158, 676; *SiebRozmyśl* E, E4, G3v, Hv; *WujNT* 522.

»swowolny grzech« [szyk 3 : 1] (4): *RejAp* 27; Czytayże [...] co Finees káplán vczynił/ y iáko to wdzięcznie Pan Bog od niego przyiał/ gdy dwoie záftawfzy ná fwowolnym grzechu/ oboie mieczem ku ziemi przebił. *RejZwierc* 33, 42v; *WerKaz* 296.

»grzech (jest) śmiert(el)ny, na śmierć, do śmierci, śmierci« = *peccatum ad mortem PolAnt, Vulg, Cn; capitale a. mortale crimen, capitale a. piacular flagitium, fraus capitalis Cn* [szyk 116 : 19] (116 : 13 : 5 : 1): *PowUrb* +4; aczkoly czlouyek upadnye wgrzech fzmyerczy/ ale ty myly panye raczy zeflacz fy na twego ktory fzmyercz fkazy *PatKaz II* 32v; *PatKaz III* 95v; *SeklWyzn* b4v; A takowe żądze/ mowy/ y vczinki/ fá grzechy fmiertelne/ bo fmiercz nam wieczną iednaią *SeklKat* Q4; *KromRozm I* Hv, [H3], P; Boc i diabli wierzą i ktemu drżą/ ale mi to nic niepomágá/ bo grzech moi ieft na śmierć *MurzHist* 13v, Q, S2v; *KromRozm III* D4v; *BibRadz* 1.Ioann 5/16, II 133b marg [2 r.], 1.Ioann 5/17; *OrzQuin* G4; *HistRzym* 30, 53v, 56v, 65v, 91v; *BialKat* 168v; *KuczbKat* 115, 200, 205, 290, 360; *RejZwierc* B, [78²]v [3 r.], 158, Aaa4; *WujJud* 84, 177v, 218, 221, 264v; *WujJudConf* 64, 90v; *CzechRozm* 206; *SkarJedn* 273; *SkarŻyw* 36 [3 r.], 173, 294; *LatHar* 17, 111 [2 r.], 114, 131, 133 (18); Y tenći grzech/ Ian ś. w liście fwoim zowie grzechem aż do śmierci *WujNT* 51, 21 marg, 27, 30, 39, 43 (33); *WysKaz* 15 [4 r.], 16, 17 [2 r.], 18, 19 [3 r.] (23); *SkarKaz* 158a, 313a, 350a, 577a, Oood; *CzahTr* L4v; *SkarKazSej* 686b, 687a, 698a. Cf »siedm śmiertelnych grzechow«.

»grzech świata« = *peccatum mundi PolAnt, Vulg* [szyk 71 : 6] (77): *PowUrb* +4; *OpecŻyw* 19v, 161v, 184v, 185v; *PatKaz III* 89; *SeklWyzn* c4; *MurzHist* D4, F2v; *MurzNT* Ioann 1/29; *KromRozm II* t; *KromRozm III* E6; Przycziny iż ieft vciśnion wgniewye Páńfkim od frogości niezliczonych grzechow á wymyřlow fwiátá te⁸⁰ *LubPs* L2 marg, L; *KrowObr* 51, 68, 68v, 69v, 155 (12); *Leop* Ioann 1/29; *RejPos* 9, 12, 117v marg, 210, 211; *RejPosWiecz*³ 98; *KuczbKat* 200; O tym wąpic namniey nie potrzebá/ że ofiárá P. Chrifułowá ieft zařługą y wypłácenim zá grzechy wřzytkiego fwiátá *WujJud*

230, 232; *RejPosWstaw* 22 [2 r.]; *CzechRozm* 14v, 210, 223, 228v; *KarnNap* E2v, E3v; *SkarŻyw* 112; *CzechEp* 303, 317, 366; *ReszHoz* 122; *WerGość* 259; *ArtKanc* L8v; *LatHar* 81, 86, 102 [3 r.], 132, 146 (16); *WujNT* 287, *Ioann* 1/29, s. 303 marg, 537, 697 (3); *WysKaz* 26; *SkarKaz* 515b.

»grzech terazniejszy« (1): przeźle grzechy odpuścił/ terażniejszych poprawił/ przyźłych vchowal *LatHar* 489.

»uczes(t)nik, ucześnictwo grzechu« = *particeps delicti Vulg* [szyk 7 : 2] (8 : 1): vćiekay łtego Babilonu o nadáley/ ábyś niebył vtześnikiem grzechow ich *KrowObr* 194, 242; *Leop Apoc* 18/4; Aaroná karał Moyżelz o vześnictwo grzechu. *SkarŻyw* 491 mury, 35, 168; *WujNT Apoc* 18/4; *SkarKaz* 4a, 610a.

»grzech uczynkowy« [szyk 7 : 1] (8): *WróbŻółt* K6; Grzech vczynkowy ieft wźelka żądza/ mowa/ albo vczinek przeciw przikazaniu Bożemu *SeklKat* Q4, Q4; *LatHar* 477, 548; *WysKaz* 26, 27, 31.

»grzech umyslny« (1): Grzech vmyłny y ze złości. *WujNT* Yyyyy4.

»grzech ust, ustny« = *peccatum oris PolAnt* (3 : 1): Thać pycha była przyczyną obłężenia ich/ a grzech vft ich przykryie ie. *WróbŻółt* 139/10, łf7; *LubPs* O4v; *BibRadz Ps* 58/13.

»wiadomy grzech« (1): Acz mu tu nic nie przyczyta czymby łie miał mśćić nád nim tey krzywdy fwoiey/ ále iż mu przyczyta grzech/ á iefzće nie ledá grzech/ ále wiadomy á vporny grzech. *RejPos* 333.

»grzech wieczny« = *aeternum delictum Vulg* [szyk 4 : 1] (5): Iż koniec á zapłátá grzechu wiecznego śmierć ieft *RejPos* 261; *WujNT Mar* 3/29, s. 136 [3 r.].

»wielki (jest) grzech; wielkość grzechu« = *multitudo peccatorum Vulg, PolAnt; magnum peccatum Vulg; magnum delictum PolAnt; grande piaculum Mącz; facinus, flagitium, maleficium, nefas, scelus Cn* [szyk 119 : 16] (98 : 37): *BierRaj* 22; Wielki mu łie to grzech widział/ Iż przyiaćielá zdradzić chćiał. *BierEz* Qv, L4v; *OpecŻyw* 90v, 131; *WróbŻółt* aa3; *RejPs* 76v; *SeklWyzn* d2; *SeklKat* X; *KromRozm I* Hv; *MurzHist* E4v, Fv [2 r.], F2, G3v, K3, Lv; *GliczKsiąż* D7v; *LubPs* E3v, K3 [2 r.], K4, L4 marg, T, X3v marg; *SeklPieś* 31; *KrowObr* 49v, 78v, 137v; á nie mow/ miłofierdzie Páńskie iefth wielkie/ á łmiłue łie nád wielkością grzechow moich. *Leop Eccli* 5/6, QQqq5, *Ioann* 19/11, l.*Petr* 4/8; *BibRadz* *6v, I 63d marg, 2.*Par* 28/13, I 273v, 278d marg (8); *OrzRozm* P4v marg; *BielKron* 34v, 35, 83v, 93, 160v (9); *Mącz* 301c; *OrzQuin* O4, Z2v; A któryż ieft więtfzy grzech v Páná tego iedno wzgárdzenie łłowá iego łwiętego *RejAp* 59, 114; *GórnDworz* Dd3; *RejPos* 101 marg; *KuczbKat* 155, 325, 330; *RejZwierc* 160v; *WujJud* 92v, 108, 234; *BudBib* 3.*Esdr* 8/74; *CzechRozm* 88v, 94 [2 r.]; *KarnNap* D, F; *SkarJedn* 112, 132, 137, 161, 257, 346; *SkarŻyw* 29, 32, 59, 80 [3 r.], 82 [3 r.] (27); *ReszHoz* 122; *ArtKanc* F10, L12v, N7v; ále o mężoboyftwo ząwždy gárdłem karzą/ gdyż to ieft dáleko więtfzy grzech zábic/ nišli vkrásć *GórnRozm* E3v; *LatHar* 129, 206, 213, 734; *KołakSzczęśl* C; *WujNT* 93, 232, *Ioann* 19/11, s. 430, 493 (11); *PowodPr* 17 marg; *SkarKaz*)(2v, 3a, 313a, 314b [2 r.], 315b, 384b; *SkarKazSej* 695a, 700b marg.

»wina grzechu« (1): Pyerua regula łzwyatofczy yeft grzechom fyą uyarouacz bo zlofcz uyny grzechu/ przeczyuya fyą blogoflauyenfthwu łzwyatofczy *PatKaz III* 141.

»własny grzech« (4): *KrowObr* 59, 169; tedy w ten czás ma do chrztu dopiro przychodzić: á dla łwych własných grzéchów chrzeft przyiać *BialKat* 253v; *CzechRozm* 228v.

»wolny (a. wolen) od grzechu, grzechu« = *iustificatus a peccato Vulg* [szyk 10 : 9] (18 : 1): Modlitwá ofobliwa káiącego łie á pokutuiącego człowieká/ który prośi áby go Pan wolnym od grzechow wczynił. *Leop Ps* 129 *arg*; *BielKron* 215; *RejPosWiecz*² 91v; *WujJud* 96, 207; *WujJudConf* 94v, 95; przeto grzechu wolnymi nie łą *CzechRozm* 171v, 92; *KarnNap* A4v, C4v, Fv; *SkarŻyw* 391, 429; *LatHar* 28, 102; *WujNT Rom* 6/7; *SkarKaz* 488b, 577a.

»wrodzony (a. przyrodzony) grzech« [szyk 2 : 1] (3): Abowym ktożkolwyek/ á yákożkolwyek śwýęty/ wczony y mądry był álbo yeft/ yednák człowyeek yeft álbo był/ á nyeumyeyętnońci y omylnońci/ ktora z przyrodzonego grzechu ná wffýłtek rodzay ludzki przyłżłá poddan. *KromRozm II* p4; *GórnDworz Ff2*; *SkarKaz* 514b.

»wszetczny grzech; wszetczność grzechu« [szyk 2 : 1] (2 : 1): Nych nigdy Pan nye zápomni złońci oycow yego/ A nye zgładza z mátki yego grzechu wffetcznego *LubPs Zv*, ddv; *RejPos* 234v.

»grzech (jest, bywa) wykonany« = *peccatum consummatum Vulg* [szyk 4 : 1] (5): á grzech wykonány/ rodzi śmierć. *WujNT Iac* 1/15, s. 787; *WysKaz* 17 [3 r.].

»grzechem, pod grzech, pod grzechem zaprzędany« = *venundatus sub peccato Vulg* [szyk 2 : 1] (1 : 1 : 1): O Iudáffu przekłęty/ ij s kąd ci takowá okrutnońtz/ ijzes za tako malé myto przedál miłtrza twęgo/ który cie przyłfedł wykupowatz/ grzēchy zaprzędanego *OpecŻyw* 85; *CzechRozm* 30v; *WujNT Rom* 7/14.

»grzech zazdrońci« (1): ále to telko ia powiem/ czym bych łiebie z grzechu zazdrońci oczýścił *GórnDworz Eev*.

»grzech żądliwońci« (1): gdyby złoto było tákowey náture/ iżby go brał człowiek kthemu/ był by karan z grzechu żądliwońci. *HistAl* K5.

Zestawienia: »dziewięć grzechow cudzych« (2): Dziewięć grzechow cudzych/ to ieft/ ktore drugim też/ okrom tego co ie pełni/ bywáią przyczytáne *LatHar* +++2; *SarnStat* 714.

»sied(e)m, siedmioraki grzech(ow) (główny(ch))« (7 : 1): *RejKup* i3v; Kárákteer moy ieftci táki/ Siedmi grzechow łą w nim znáki *BielKom* D2; *LatHar* +++2, 129 *marg*, 158, 509; *WujNT* 866 [2 r.].

»siedm śmiert(el)nych grzechow« [szyk 3 : 1] (4): Septem vitia capitalia. Syben todtfunde. Syedm fmyertnych grzechow. *Murm* [207]; *RejZwierc* B2v, 157, 231v.

Szeregi: »grzech a (i) bałwochwalstwo« [szyk 5 : 1] (6): *LubPs Sv marg*; O przyłżley nęđzy ludu Zydowłkiego/ prze grzēchy y bałwochwálłtwá ich *Leop Ier* 16 *arg*; *RejAp* 27; *SkarŻyw* 79, 489; *SkarKaz* 116b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech i bezzakonnońci« (1): zakon [...] ná fercách náłzych nápiłał/ y mocnie á z miłońci fynowłkiey pełnić go nam dał. ábyfmy grzēchy y bezzakonnońci náłze porzućiwłzy/ wolą Bozką iegó y práwá śwýęte iegó wykonywáli *SkarKaz* 119b.

»grzech i (a, ale i) bluźnierstwo« = *peccatum et blasphemia PolAnt, Vulg* (5): *OrzQuin* Z3v; Wfzelki grzech y bluznierftwo odpufzczono będzie ludziom/ lecz bluznierftwo (ná) Duchá nie *BudNT Matth* 12/31, *Mar* 3/38; *WujNT Matth* 12/31; *SarnStat* 710. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»grzech i cielesnońci« (1): Tám gdzie Pan Bog rofkázuie gotowánie do pożywánie báránká/ wymiátác z domu kwas muńiano: To ieft śwýękie y ćielefne żądze/ ktoremi fię náture náłżá/ iáko

dzień z ciąłem/ z iednego lądámowego grzechu zákwaśiła/ iż wżytka grzechem y ćieleśnością śmierdzi. *SkarKaz* 84b.

»(nie, jako) cnota, (a, ale, tak) grzech« [szyk 5 : 3] (8): Bo tznoty/ a grzechy łtátz łpolem niemoga w fertzu czyłtem *OpecŻyw* 37, 54; *KrowObr* 152; *KochSat* B4; *HistRzym* 50v; *KuczbKat* 425; *SkarŻyw* 29; *LatHar* 630.

»(nieczysty) grzech albo (i, a) cudzołstwo« = *adulterium et delictum Vulg* [szyk 3 : 2] (5): Ciężkie á frogie karanie przepuścza pan Bog dla cudzolołstwa/ á ćieleśnich nieczłftich grzechow. *SeklKat* K4; *KromRozm I Cv* [2 r.]; *LibMal* 1554/193; *WujNT 2.Petr* 2/14. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»czysty, (i) przez grzechu« (2): yam yuśch w prześrzenyu bołkym uybrana bycz naczylthśza prześz grzechu *PatKaz II* 36, 67.

»grzech i (albo) dobry uczynek« [szyk 2 : 1] (3): Dobre vczinki tey modlitwi ktore łą albo grzechy/ czitay wyklad dziełtatego członku wiari wtich kxiąłkach. *SeklKat* T, H3v; *WujNT 1.Tim* 5 arg.

»kacerstwo i (abo) grzech« [szyk 3 : 2] (5): Tákże łię z Cárogrockimi Cefarzmi łtáło zá ich grzechy y kacerłtwá rozdzielił Pan Bog páńłtwo *SkarJedn* 208; *SkarŻyw* 82, 312; *LatHar* 567; *WujNT* 828.

»grzech i krzywda« (2): Ták tá Bábylonia/ od wieká záuśze miotłá Bożą iefł/ którą prze grzechy y prze krzywdę łwá/ włtáwicznie Bóg siełł nieprzyaćiele łwe Zydy *OrzQuin* Z3v; *SkarKaz* 348a.

»grzech i (a, ani) mierz(i)ączka (a. omierzenie)« (5): A przetośz gdy poczłła łyą wzyuoczye łzwyłtey anny nyedotknał łyą yey grzech zadny {any myerzączka} *PatKaz II* 66, 68 [2 r.], 79v; *RejAp* 83v.

»grzech, (i, a) niecnota« = *peccatum atque scelus Vulg* [szyk 3 : 1] (4): Abowiem Pan Bog łwłęty/ y mocny zawłfnik iefłth: á nie przepuścł niecnotam y grzechom wálłym. *Leop Ios* 24/19; *Morbi animi*, Grzechy/ niecnoty/ też troskánie. *Mącz* 231d; *GórnDworz* Ee8; *SkarKazSej* 688a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech, (a, to jest) nieczystość (a. nieczystota)« [szyk 2 : 1] (3): á że thełz y lud Iudłki przywiodł w grzech á nieczyłtoty łwe [*in immunditiis suis*]/ dla tego tho mowi Pan Bog łfráelłki *Leop 4.Reg* 21/11; *BielKron* 36v; *SkarŻyw* 68. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»grzech i niedbalstwo (a. niedbałość)« (2): Rołpomniż ná mię á weyźrzyż/ á nie karz mię według grzechow y niedbáłości moich [*ne me ulciscaris ob peccata mea et ignorancias meas*] *BibRadz Tob* 3/3; *SkarKaz*)(3v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»grzech i niedostatek« [szyk 3 : 2] (5): tak yego zmyąkczyła yłch wżytky grzechy y nyedofłathky na łyą przyyłł *PatKaz III* I30v; *LubPs* P6v marg; *WujJudConf* 102 [2 r.]; *LatHar* 156. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»(nie) grzech, (a, ale, i) niedowiarstwo (a. niewiara)« [szyk 6 : 3] (9): *RejKup* p5v; *LibMal* 1554/188v; *RejAp* 172v; A tho łie wżytko dzieie/ iż grzech á niedowiarłtwo záłłepi oczy ich *RejPos* 3, 29, 85v [2 r.], 110v, 113v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»grzech a nieposłuszeństwo« (3): Thá byłá naprzednieyłza przyczyná/ iáko y dziś iefł/ y będye áż do łkończenia łwiatá/ grzech á niepołłuszeńłtwo. *RejPos* 100v, 138, 344.

»nieprawość, (i, a) grzech« = *iniquitas et peccatum Vulg, PolAnt; iniustitia et peccatum PolAnt* [szyk 24 : 19] (43): A ći ktorzy czynią grzechy y nieprawość/ łą nieprzyaćioły łwey dułły. *Leop Tob* 12/10,

Ps 40/4, *Ier* 16/10, 22/18, 50/20, *Ez* 33/10 (9); *BibRadz Iob* 13/23, *Ier* 16/18, 50/20, *Hebr* 8/12; *GrzegŚm* A3v; *KuczbKat* 420; *WujJudConf* 83; *RejPosWstaw* [21³]v, 22v; *BudBib Ier* 36/3, *Os* 8/13, 9/9, *Mich* 7/19; *BiałKaz* A4v, M4; *BudNT Rom* 4/7, *1.Ioann* 3/4; *CzechRozm* 219v; *ArtKanc* L8v; *LatHar* 38, 92, 142, 160, 164 [3 r.] (10); *WujNT Rom* 4/7, s. 702, *Hebr* 8/12, 10/17, *1.Ioann* 3/4. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»grzech, (i) niesprawiedliwość« (3): *ArtKanc* Mv; Naprzednieyfzy grzech ielt/ y przenaifrozłza nieiprławiedliwość tego kroleftwá: zbluźnienie P. Bogá Chrześciójánfkiego *SkarKazSej* 703a, 705b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech i (nie)wstyd« [szyk 1 : 1] (2): y wiele rzeczy przeciw Bogu czynili/ ktore wftyd y grzech broní pífác ábo mowíć. *BielKron* 251 v; *SkarJedn* 112.

»niezbożność i grzech« (1): domysłác fię może/ iákíe niezbożności y grzechy po wfzytkíey koronie pánuíá. *SkarKazSej* 705b. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»(o)bląd, (a, i, albo, takíeż) grzech« [szyk 10 : 7] (17): *GliczKsiqż* K7v; *LubPs* cc3v; *BielKron* 176v, 202v; *Mqcz* 108b; *RejAp* 186; *GórnDworz* Ff3; *BiałKat* 363v; *ArtKanc* K3v, O16v, S4v; Erratum — Bład, Grzech. *Calep* 372b; *LatHar* 567, 663, 674; *WujNT* 527; *SkarKaz* 279a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech i obraza (a. obrażenie)« (2): *RejPos* 234; A gdy do tego iefzcze przyftąpiły grzechy y obrázy nieznofne/ niedziw práwie íż P. Bog plág fwoich do oftátniego wynifzczenia dobywa. *PowodPr* 27.

»grzech i (to jest, ani) odszczepieństwo« [szyk 2 : 1] (3): Ná tey opoce zbuduię/ mowí/ Kościół/ ktorego vliczki Piekíelne/ to ielt żadne odfzczepieńftwá/ áni grzechy nieprzemogá. *WujJud* 120v; *SkarJedn* 5, 401. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»grzech i plugastwo« (2): áby pátrząc ná fwą fzkáradość/ ná čás w grzechách y w plugáfctwie ftrawiony/ wielkość miłofierdzía Bożego vználi *ReszList* 157; *WujNT* 817. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»grzech, (albo, i) pokusa« [szyk 7 : 1] (8): Ielt iefzcze y trzeći fpofof fpowiedzi w Kościele Chrześciójánfkim [...] bárzo pożyteczny dla tych/ ktorzy funnienie máíác zwiázáne grzechem/ álbo pokufámi fzátańfkimi vplećieni będąć/ niemogá fobie rádźíc fámi *WujJudConf* 84; *KarnNap* E, E3; *LatHar* 237, 460, 470, 601, 614. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.].

»grzech i (a) pożądlivość (a. żádość, a. żádza)« (4): Ale nieftoćie brát/ tho ielt człowiek gwałći fioftrę/ to ielt dużę grzechy/ á żádościami *HistRzym* [39]v; *LatHar* 270; *WujNT Rom* 6 arg, s. 543. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech a (i) przekłęcie (a, przekłęctwo)« (3): Zdeymiełz s fiebye grzech á przekłęcie/ á włóżyłz ná fię pociechę y wieczne błogofłáwieńftwo *RejPos* 326, 12, 87v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.].

»przewinienie, (i) grzech« [szyk 2 : 1] (3): Acż nye baczę przycżyny przewinyeny fwego/ Y grzechu bych obráził cyebye Páná mego. *LubPs* O4; *LatHar* 17, 578.

»grzech i przewrotność« (1): Tám grzech y fwą przewrotność w fobie wychwaláíá *KolákSzczęśł* A4.

»grzech i (a) sprośność« [szyk 2 : 2] (4): márníe á frodze zránili ią onemi íprośnościami á grzechy nieznośnemi íwiátá tego *RejPos* 210, 176v; *SkarŻyw* 118; *GrabowSet* Iv. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech i (albo) sromota« [szyk 2 : 2] (4): kto íie czuye nyechay przepusći/ á rozmyłli to íobye/ áby ízkoły yáko vbogye fáry wípomagał/ y owłíem wípomogł á nye káził/ boć íromotá y grzech kázić/ lepyeyći zbudowác *GliczKsiąż* L2; *BielKron* 272v; *CzechEp* 163; *GostGosp* 152. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»grzech a (i) swowoleństwo« [szyk 2 : 2] (4): Yákoż íye to częłtokroć/ á nye poyednemu tylko/ ále y mnogim ná raz/ zá przepułfczenim bożym dla grzechow y íwowoleńtwa ludzkyego [...] przydawało y przydawa *KromRozm III* D8v; *LubPs* ee3v; *RejPos* 181, 337v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech, (a, i, ani) upad(ek)« [szyk 9 : 6] (15): A yedák nye wnet zá vpádem á grzechem przełstawamy być człónkami tego kełcyoła [!] *KromRozm III* D2v; *RejAp* 19; *RejPos* 87, 133v, 184, 202v, 266, 322v, 328; O vpadku człowieczym/ o grzechu *WujJud* B5 [*idem*] 63, 137v; *SkarŻyw* 257, 261 *margin*; *SkarKazSej* 706a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech a (ani, albo) wina« (5): *WróbŻółt* 31/1; Kto by towarzyszá związał w drodze á w tym by vmárł/ niema grzechu áni winy *BielKron* 465v, 465v [2 r.]; *WysKaz* 22. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.].

»grzech i wszeteczeństwo« (1): Iáko Pan záwždy grzech káždy y káзде wízeteczeństwo z oíobná pláci. *LubPs* K2v *margin*.

»(jako, nie) grzech, (i, a, albo, tak, ani) występ(ek) (a. przestępek, a. przestąpienie, a. przestępstwo, a. występność); grzech z występkiem« = *peccatum et delictum Vulg, PolAnt; peccatum et praevaricatio a. iniquitas PolAnt* [szyk 39 :18] (56; 1): *BierRaj* 19; *RejPs* 36v, 223; *RejKup* S, dd2v; *KromRozm II* i3; *GliczKsiąż* I3v; *KrowObr* 124, 125 [2 r.], 125v, 235 [3 r.]; *Leop Eph* 2/1; *BibRadz Lev* 7/37, 2. *Par* 28/13, *Iob* 13/23, *Ps* 24/7, *Ez* 40/39 (8); *BielKron* 37, 38v, 72v; *Delictum*, [...] Wyłtęp/ Grzech. *Mącz* 195a, 225c, d; *GórnDworz* Bb5v; *RejPos* 88, 90, 231, 235v, 337v; *KuczbKat* 360; *RejZwierc* 262, 262v; *BudBib* b4v, *Lev* 6/17, 7/7, 14/13, 4. *Reg* 12/16 (9); *CzechRozm* 60, 116, 207, 219; *SkarŻyw* 262; *CzechEp* 10; Ześ ciála y krwi twey/ nas vczełtnikámi Mieć chćiał: grzechy náłze gładząc z wyłtępkámi *GrabowSet* P4, K3v; *LatHar* 207; *WujNT Eph* 2/1. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.].

»zbrodnia i grzech« (1): Więzién łłufznie o zbrodni y grzechy íwoie poimány/ do łádu íię nie kwápi *SkarKaz* 8a.

»(ni) grzech a (ni) zbytek« (2): Zaden wzgorę nie pátrzy/ w zyemię głowę tłoczy/ Pátrzáiąc ná niey márníych docześnych pożytkow/ Nie máiąc nic ná pieczy ni grzechu ni zbytkow. *RejWiz* 180; *RejPos* 192. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»grzech i zdrada« (1): ktory pochwili żáłował grzechu íwego/ y zdrády nád Pánem íwym *SkarŻyw* 570.

»grzech ani zła wiara« (1): Trzeci towarzysíz íełtći dobry krześciánin ktory nie w grzechách/ áni w złey wierze ípi/ ále w dobrych vczynkách czuie *HistRzym* 98.

»złoczyństwo i grzech« (1): Ia tobie obiecuię ná imię Páná mego Iezus Chryftufa/ ieśli z całego fercá vwierzyłz á o chrzcíłz fię/ włytki złoczyńftwa y grzechy twoie złożyłz/ y odpufzczoneć będą *SkarŻyw* 429.

»grzech (a, i, ani) złość; grzech z złością« = *scelus et peccatum Vulg; iniquitas et peccatum PolAnt* [szyk 29 : 29] (57; 1): *OpecŻyw* 191v; Sołte bog uyedzwał yłz eua przyzuolywłzy łatanouy począc myala y porodycz grzech y złołzcz *PatKaz III* 90v; *HistJóz* E4; *WróbŻołt* 7/17, 58/5, 88/33; Bo gdzye grzech z złością fie łpoi/ Tam fie Czárt nas nic nie boi *BielKom* D4; *GliczKsiąż* N5; *LubPs* A3v, A5v, ddv; *KrowObr* 51v, 137v; *Leop Ps* 50/7, *Is* 58/1; *BibRadz* *6v, *Is* 6/7, *Os* 12/8; *RejAp* 45v, 174; *RejPos* 74, 89, 103, 183, 205v, 212v; *BiałKat* 76; *KuczKat* 135; *RejZwierc* 261v; *WujJud* 92v, 223; Pod nowym przymierzem grzechy vftác miály y wšelákíe złości *CzechRozm* 115v; *KarnNap* C4v; á ludu twego krwią drogą twoią odkupionego/ broń od złości y grzechow pogáńłkich. *SkarŻyw* 441, 184, 185, 271, 310, 544; *ArtKanc* K, L7v, Mv, N3v; *GórnRozm* D2; *ZawJeft* 39; *GrabowSet* N3, S; *LatHar* 38, 39; *SkarKaz* 3a, b, 43a, 81b, 82a, 161b; *SkarKazSej* 664b, 675b, 703a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.].

»zły (a. niecnotliwy) uczynek (a. obyczaj), (i, a, albo) grzech« [szyk 14 : 2] (16): *SeklKat* D3, D4, E4, F, G2v (11); *KromRozm I* Hv; Iákoż (marg) Stefan (-) ieft przez oycowłki grech [!] á niecnotliwy vczynek nád brátem vczyniony/ ná łtolec wftąpił *BielKron* 301 v; Prave facta, Złe vczinki/ grzechy. *Mącz* 320a, 301d; *SkarŻyw* 355. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»grzech, (i, a(l)bo, ani) zmaza (a. pomaza)« [szyk 6 : 2] (8): Swouolna to yełth rzecz {y łzmała} kłáłcz w maryey pannye zmazą nyektorą abo grzech *PatKaz I* 14v, 11; *RejWiz* 115v; *BiałKat* 328v; *KuczKat* 195; *ArtKanc* T12; *LatHar* 466; *SiebRozmyśl* F. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

Wyrażenia przyimkowe: »bez, przez, krom, procz grzechu« (89 : 53 : 8 : 1): gdyłz tedy łlufzalo yzby bog adama {y} yevá anyoly łthworzył napoczątku krom grzechu *PatKaz I* 5, 4, 7, 8v; *PatKaz II* 45, 72; ty znałz iżem przez grzechu przyłzedł/ y inłzem nawraczał. *WróbŻołt* 58/5; dayze nam mily panie bez grzechu w rozlicznem pieniu a w roskoffy rozradowac fie łtey łwíętey wielmożnołci twoiey *RejPs* 144v; *KromRozm I* I; *KrowObr* 51v, 210; *RejWiz* 115v; *OrzList* e2; *HistRzym* 53v; *RejPos* 216; *BiałKat* 56 [2 r.]; *WujJud* 26; *RejPosWstaw* [21³]; *KarnNap* C3; *SkarJedn* 112; *SkarŻyw* 324, 440; *ArtKanc* A11v, T12; *GórnRozm* M4v; *GostGosp* 2, 4, 40; *KochCzJan* A2v; *LatHar* 465; *WujNT* 133, 570, *Hebr* 9/28, *Xxxxx*4v; *SkarKaz* 120b [2 r.], 158a; *KlonWor* 59. Cf »być bez grzechu«, »bez grzechu (na)rodzić się«, »(z)nalezion bez grzechu«, »począc (się) bez grzechu«, »umrzeć bez grzechu«, »zachować przez grzechu«, »bez grzechu żyć«, »czysty i przez grzechu«.

»po grzechu« = *niestety* (1): Ale mi fię łda pogrzechu Iż łnac będzie wieczey łmiechu. *RejKup* g3.

»w grzechu« (293): *OpecŻyw* 189v; *PatKaz I* 8; tak marya kłobyie przyuodzy dzywne grzełzne albo łobyie rołpaczayące abo łobyie wgrzechach tełknące *PatKaz III* 126v, 127; *RejKup* d8, ł2v; *MurzNT* 78v; *LubPs* K, T6v *marg*, V2 [2 r.], X6, bb6v, ee3v; *KrowObr* 153, 234v; *Leop Num* 16/26, *Sap* 3/13, *Eccli* 12/13, 34/31, *Ier* 15/13; Ieden rzeczé/ żebyłcie to złe vczynili/ Byłcie go bez pokuty/ w tych grzechoch zábili. *RejFig* Dd7; *BibRadz* 3.Reg 15/3, 26, *Ps* 67/22, I 371b *marg*; *OrzQuin* Z2v; *HistRzym* 30, 65v, 98 [2 r.], 99; *RejPos* 129v, 147v *marg*, 152v, 176v, 205v (8); *KuczKat* 325; Nie dla tegoć oni łą winni Ciála Kryftułowego że Páná Kryftuła w łciele iego przyimuia/ ále dla

tego/ że naświētfsze Ciāło iego/ w grzechu bez rozłādku/ bez doświadczenia/ bez pokuty przyjmuią
WujJud 259v, 203; *BudBib Ez* 18/24; *CzechRozm* 206; *KarnNap* B4; *SkarJedn* 345, 346; *SkarŻyw* 4
[2 r.], 50, 79, 82 [2 r.], 99 *marg* (13); *ReszList* 157; Szczęśliwa/ prāwi/ niepłodna y niepokalāna/
ktora nie vznāłā łōżā w grzechu *WerKaz* 293; *ArtKanc* A3, D8v, L8; *ZawJeft* 36; *GrabowSet* Iv, T2;
LatHar 30, 189, 297, 351, 420, 560, 644; *WujNT* 39, 564, 635, 812 *marg*, 817, 838; *WysKaz* 20,
[23], 32 [3 r.]; *PowodPr* 7; *SkarKaz* 158a, 384b, Ooooc; *SkarKazSej* 658b; *SzarcRyt* Bv. Cf »być w
grzechu«, »w grzechu leżeć«, »w grzechu (na)rodzić się«, »(z)nalezion w grzechu«, »(ob)umrzeć w
grzechu«, »w grzechu o(b)ciāżon(y)«, »w grzechu począc się«, »pokutujący w grzechu«, »w grzechu
trwać«, »w grzechu upaść«, »(u)zna(wa)ć (się) w grzechu«, »w grzechu zaslepienie«, »w grzechu zejść«,
»w grzechu (z)grzeszyć«, »związany w grzechu«, »w grzechu żyć«.

»za grzech« (625): *BartBydg* 74b; *WróbŻolt* M8v, N2 [2 r.]; *LibLeg* 11/57; tobie to włāwnie nāfz
miły panie przyftogi aby opuściwłfy frogolci fwoie ktorechmy fłuffnie zagrzechy nāffe zafluzyli raczył
miłofciwie przegłādac złofci nāffych *RejPs* 77v; *SeklWyzn* o4; *SeklKat* Ov, Y2v, Y3v [2 r.]; *RejKup*
g5, h4v; *LibMal* 1554/190v, 191; *MurzHist* F, Q2v; *MurzNT* A4; *KromRozm III* K5v, L3; *LubPs*
D4v *marg*, K3 *marg* [2 r.], Lv, L4v, N4 *marg* (10); *SeklPieś* 20; *KrowObr* 69v, 173; Albo co mārnie
ginā albo łamiā fzyie/ Wfzytko zā grzech/ gdyż przed nim nic fie nie zākryie. *RejWiz* 95v, 133v;
Leop Lev 8/2, 14/17, 22, 24, 28 (15); *BibRadz Lev* 4/8, *Num* 7/40, *Iudic* 10 *arg*, *Is* 53/10, I 376a
marg (8); *BielKron* 37, 38 [2 r.], 38v [3 r.], 40; *RejAp* 5, 31, 31v, 59; *HistRzym* 88v; *RejPos* 64
[3 r.], 67, 85v, 90, 103 (30); *BiałKat* 168v [2 r.]; Tymże też fłowem znāczy ſie wfzelkie karānie
ktore zā grzechy/ nie od Kāpłānā vftāwione/ āle z nāfzey dobrej woley przyięte/ od nas fāmych
powtarzāiac cierpimy. *KuczbaKat* 220, 200, 220 [2 r.]; *RejZwierc* 55, 57, 131, 139v, 144 (10); *BudBib*
b4v, *Lev* 10/16, *Num* 29/38, 4.Reg 12/16, *Is* 40/2 (8); *BudNT przedm* a3v, 1.Cor 15/3; *CzechRozm*
60, 212, 216, 223; Vczūł niewymownā mękę: āby tobie sfolgował/ ā iżbyś ty zā tve grzechy męki
wfzelākiey prožen był. *KarnNap* E2v; *SkarJedn* 137, 208; *SkarŻyw* 107, 184, 279, 312, 353 (10);
MWilkhist I2; *NiemObr* 77, 104; *ReszPrz* 51; A gniew fwoy fropi rācz iuz vhamowāć: Ktory zā
grzechy fwe fłuffnie odnoſzē/ przepuść mi proſzē. *ArtKanc* L12, L12v; *PaprUp* E2; *GrabowSet* O3;
LatHar +8, 112 *marg*, 132, 147, 152 (17); *RybGęśli* B4v; *SiebRozmyśl* Ev, E2v, I2v; *WujNT* 243,
1.Cor 15/3, *Gal* 1/4, 1.Petr 3/18; *WysKaz* 28; Nie nowinā to bywāłā Bogu podawāć żydowſki lud
fwoy w niewolā zā infze grzechy ich *PowodPr* 30, 30, 69; *SkarKaz* 1b, 157b, 158a [2 r.], 275b, 488b
[2 r.]; *CzahTr* G2v, G4, H3v, I2; *SkarKazSej* 695b, 706b. Cf »dosyć (u)czynić za grzech«, »(na)płakać
(się) za grzech«, »(ob)żałować za grzech«, »oczyszczenie za grzech«, »odkupienie za grzech«, »zapłata za
grzech«, »odpuścić za grzech«, »ofiarować (się) za grzech«, »(po)kajanie (się) za grzechy«, »pokutować
za grzech«, »(po)mścić (się) za grzech«, »przepraszać za grzechy«, »za grzech sądzić«, »(s)karać za
grzech«, »sromać się za grzech«, »ubłagać za grzechy«, »westchnąć za grzechy«, »za grzech wstydzic
się«, »(wys)powiadać (się) za grzech«, »za grzech zaslepi(a)ć«, »za grzech skażony«.

»z grzechem« (18): Y mnieć ſię też to przygodziło/ Niewiem by więc z grzechem było *BierEz*
R3v; *BielŻyw* 96; *SeklWyzn* f2v; *KromRozm III* L; *BielKom* Dv, F6v; *LubPs* V4v; Y wierzymy fład
wfzytko dobre poymowāć od niego/ poruczāiac mu kāždā rzecz w iego moc/ nie pythāiac fie dwornie
onli f tworzył muchy/ chrobāctwo/ źwirzētā iādowite/ drapieżne/ bo tho z grzechem iēft. *BielKron*

1v, 2; *RejZwierc* 70, 160v, 268; *SkarJedn* 137; *ZawJeft* 33; Inceste – Sprośnie, z grzechem. *Calep* 519a; *GostGosp* 154; *GrabowSet* N; *WysKaz* 20.

Iron (1): A iuż nápoły grzech ktoby fie nie vpił w dzyeń święty *RejPos* 225v.

W przen (1) : y náczył z poľpolitego ludu ofiárownikow (do) wyłzek/ kto fie mu łpodobał tego święcił/ y był ofiárownikiem wyłzek (*marg*) wł. y był wrzczy tey grzechem dom Iárowehámow (-). *BudBib* 3.Reg 13/33.

Przen (9) :

a) *Ofiara za grzech* (8) : A wezmie offiárník krwie (onego) grzechu/ y włoży ná podwoy domu *BudBib* Ez 45/19 I 47b *marg*, 434b *marg*, Ez 45/22; *CzechRozm* 219v, 266; *WujNT* 2.Dor 5/20.

Wyrażenie: »grzech ludzki« (1): o których przeto nápiáno/ że grzechy ludzkie/ to iest ofiáry y iáłmużny zá grzechy iedzą *WujJud* 156.

b) *Powód grzechu, nieszczęścia* (1) : ále y iam był rofkazał Grzechu tego nie żywić/ dawno to ná pułczy Wilcy mieli rozdrápác/ y kości niełzczęłne Po pułtych gorách roznieść. *KochOdpr* D2v.

2. *Wykroczenie przeciw regułom życia towarzyskiego, społecznego, rozsądku itp.* (12) : Aczci ták pilną y vczóną mowę grzech przerwác/ á wśákóz zdzierzec łye nie moge/ ábym cię tu niepytał *OrzQuin* O3v; Aifz fie to od przodkow náłzich dobrich pokazuije/ ze to nie iesth grzech przeciwko Decretom nierozmiłnich Krolow mowic *PaprUp* Lv; bo łzkodá niemoże byđz wiewtłza y grzech/ nieczyłtego co śiac. *GostGosp* 102.

Zwroty: »dopuścić się grzechu« (1): ia odpułzczam y temu który iuż wyłtąpił/ y temu kto fie ielczce dopuścić ma/ ták máłe^{go} grzechu *Górndworz* E4v.

»na grzech, grzechu nie pomnieć« [*szyk zmienny*] (1 : 1): *HistJóz* E4; Nie wąpię/ iż W. K. M. ná moje grzechy y niedoľkonáą ná tym wrzędzie łłżbę pomnieć nie będziefz *SkarKaz*)(4v.

»wpadać w grzech« (1): Acz baczenia záś godzi fie vzywác kto wpada w grzech tych trzech łtopniów. Naprzód *Imperitia*: druga *Errore*: trzecia *Negligentia*. *SarnStat* 1272.

»wyznawać grzech« (1): on co był náđ łfynkarzmi podtzałfe rzekł/ wyznawam grzech łwoy *HistJóz* B.

Wyrażenia: »karan za grzech« [*szyk 2 : 1*] (3): ktho w czym wyłtapi/ á da s łiebie zły przykłađ/ iáko oto pan Boiánowłki/ nie telko zá łwoy grzech ma być karan/ ále y zá grzech drugiego. *Górndworz* E4v, E4v.

»mały grzech« (1): *Górndworz* E4v cf »dopuścić się grzechu«.

»grzechu [*naprzeciw komu*] winien« (2): iellic go nye przywoze a nye wrocę tobye nyechay będe grzechu winyén ná włfelki tzas ná przetziw tobye *HistJóz* C4v, D3v.

*** *Dubium* (1) : zarodny grzech *BartBydg* 128b.

Synonimy: 1. pomaza, wina, zmaza.

Cf **GRZESZENIE**